

Multikulturní společnost v České republice z pohledu žáků 2. stupně základní školy

Tereza Vašků

Bakalářská práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Tereza Vašků

Osobní číslo: H12136

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Forma studia: prezenční

Téma práce: Multikulturní společnost v České republice z pohledu žáků 2. stupně základní školy

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti multikulturní výchovy, žákovské diverzity ve školním prostředí a multikulturní společnosti v České republice.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

KASÍKOVÁ, Hana a Jana STRAKOVÁ. Diverzita a diferenciacie v základním vzdělávání. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2011, 348 s. ISBN 978-80-246-1911-8.

PETRÁŠ, René, Helena PETRŮV a Harald Christian SCHEU. Menšiny a právo v České republice. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2009, 507 s. ISBN 978-80-87284-00-1.

PRŮCHA, Jan. Interkulturní komunikace. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 199 s. ISBN 978-80-247-3069-1.

PRŮCHA, Jan. Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Triton, 2011, 167 s. ISBN 978-80-7387-502-2.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Anna Petr Šafránková, Ph.D.**

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **9. prosince 2015**

Termín odevzdání bakalářské práce: **27. dubna 2016**

Ve Zlíně dne 9. prosince 2015

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně ... 24.4.2016

Vanku' Tereza

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá multikulturální společností České republiky z pohledu žáků 2. stupně základní školy. Práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. Teoretická část je složena ze tří hlavních kapitol a podkapitol. První kapitola definuje multikulturalismus a další podstatné pojmy bakalářské práce. Následně se zaměřuje na multikulturální společnost v České republice, konkrétně na cizince a národnostní menšiny. Druhá kapitola se zabývá žákovskou diverzitou ve školním prostředí. Poslední kapitola teoretické části se věnuje multikulturální výchově. Empirická část se zaměřuje na žáky 2. stupně základní školy a jejich pohled na současnou heterogenní společnost v České republice. Pro realizovaný výzkum bylo zvoleno kvantitativní šetření za pomoci dotazníkového průzkumu.

Klíčová slova: multikulturalismus, multikulturální společnost, žákovská diverzita, žák-cizinec, národnostní menšina, multikulturální výchova

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with the multicultural society in the Czech Republic from the lower-secondary school pupils' point of view. The thesis is divided into the theoretical and empirical parts. The theoretical part consists of three main chapters and subchapters. The first chapter defines multiculturalism and other essential terms of the bachelor thesis. Subsequently it focuses on the multicultural society in the Czech Republic, especially on foreigners and ethnic minorities. The second chapter deals with a diversity among pupils in their school environment. The last chapter of the theoretical part is devoted to a multicultural education. The empirical part focuses on lower-secondary school pupils and their view of contemporary heterogeneous society in the Czech Republic. A quantitative inquiry using a survey has been used for the implemented research.

Keywords: multiculturalism, multicultural society, pupils' diversity, pupil – foreigner, ethnic minority, multicultural education

Děkuji paní Mgr. Anně Petr Šafránkové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, za inspiraci a ochotu, kterou mi poskytla při vedení této práce.

V neposlední řadě děkuji všem osloveným žákům a jejich učitelům, tedy všem respondentům, za jejich čas a svědomité vyplnění dotazníků.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 MULTIKULTURALISMUS	11
1.1 MULTIKULTURNÍ SPOLEČNOST V ČESKÉ REPUBLICE	13
1.1.1 Cizinci	14
1.1.2 Národnostní menšiny	15
2 ŽÁKOVSKÁ DIVERZITA VE ŠKOLNÍM PROSTŘEDÍ	17
2.1 ŽÁK-CIZINEC VE ŠKOLNÍM PROSTŘEDÍ.....	18
2.1.1 Role učitele ve vztahu k žáku-cizinci.....	19
3 MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA	21
3.1 CÍLE MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY.....	23
3.2 METODY MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY	24
PRAKTICKÁ ČÁST	25
4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	26
4.1 KLÍČOVÉ KOMPONENTY VÝZKUMU	28
5 DESIGN VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	30
5.1 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	30
5.2 VÝZKUMNÉ CÍLE	31
5.3 HYPOTÉZY.....	31
5.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	32
5.5 TECHNIKA SBĚRU DAT	32
5.6 METODY ANALÝZY DAT	35
6 ANALÝZA DAT	36
7 INTERPRETACE DAT	61
8 DOPORUČENÍ PRO PRAXI	63
ZÁVĚR	64
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	65
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	67
SEZNAM PŘÍLOH	68

ÚVOD

Česká republika se stále častěji stává pluralitním prostředím, které si řada jedinců zvolila jako svou cílovou zemi, ve které se rozhodli dlouhodobě či trvale usadit. Minoritní skupiny obyvatelstva jsou v současné době ožehavým tématem nejen evropského, ale i světového formátu.

Narůstající migrace a šířící se globalizace souvisejí se stále naléhavějšími otázkami, jak dosáhnout vzájemného pochopení a respektování odlišných kultur. V dnešní době však nestačí pouze konstatovat fakt, že žijeme v multikulturní společnosti, ale je důležité hledat co nejpřijatelnější cesty integrace.

Na počátku 90. let se uvolnily zákony omezující pohyb přes hranice a počet migrantů do České republiky začal stoupat. Daleko častěji se setkáváme s cizinci, s jejich rozdílnou kulturou, jejich zvyky a tradicemi.

Jedná se jak o migranty, kteří zde našli azyl před válkou, násilím či bezprávím, tak o cizince, kteří zde přišli za prací. Ať už se jedná o tzv. „levnou pracovní sílu“, tak o podnikatele ze všech koutů Evropy i světa. Mnozí z nich zde našli nový domov, jejich děti navštěvují české školy, ale přitom si stále zachovávají svůj jazyk, zvyky a kulturu. Počet těchto osob se vyvíjel podle aktuální politické a hospodářské situace v Evropě a ve světě.

Rok od roku stoupá počet cizinců na českých základních školách. Žáci – cizinci, jejich rodiče, čeští žáci i učitelé se musejí vyrovnávat s mnohými situacemi, jež s integrací cizinců vznikají. Žáci i pedagogičtí pracovníci by měli být připraveni řešit případné problémy vznikající z této kulturní diverzity. Proto je potřeba se v této oblasti neustále vzdělávat.

Současně s touto situací nastává problém vzájemné komunikace. Její úspěch závisí na vzájemné znalosti kultury, daného etnika, jejich kulturních odlišnostech a zejména na toleranci obou zúčastněných stran. Důležitým faktorem je pochopení rozdílů ve způsobech myšlení a vyznávání rozdílných hodnot a zvyků.

Problematikou multikultury se u nás zabývá především pan Prof. PhDr. Jan Průcha, DrSc., který je zakladatelem České asociace pedagogického výzkumu. Vydal řadu publikací, ze kterých budeme mimo jiné v této bakalářské práci čerpat. Z fakulty humanitních studií na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně zmíníme doc. PhDr. Mgr. Jaroslava Balvína, CSc. a Mgr. Jakuba Hladíka, Ph.D. Z žen, které se rovněž touto problematikou zabývají, můžeme jmenovat např. Mgr. Yvonu Kosteckou, Ph.D., která se zaměřuje na problematiku integrace

žáků cizinců do českého vzdělávacího systému, nebo Mgr. Yanu Leontiyevou, PhD., která se zabývá mezinárodní migrací.

Podle výzkumu, který byl realizován společností SCIO, se zjistil zvýšený výskyt rasismu a xenofobie na základních školách v České republice. Výzkum probíhal od podzimu 2012 do jara 2013 ve formě dotazníkového šetření. Do výzkumu bylo zapojeno 39 škol s celkovým počtem cca. 1744 žáků 2. stupně základních škol. Z výsledků můžeme usuzovat, že čeští žáci stále nejsou dostatečně připraveni mezi sebe plně přijmout spolužáky z odlišných kultur.

Bakalářskou práci jsme rozdělili na dvě části. Část teoretickou a část empirickou. Teoretická část je složena z tří hlavních kapitol a podkapitol, které na sebe logicky navazují. V první kapitole definujeme pojem multikulturalismus a další důležité pojmy. Dále se již zaměřujeme na multikulturní společnost v České republice. Konkrétněji na cizince a národnostní menšiny. Ve druhé kapitole se věnujeme žákovské diverzitě ve školním prostředí. V poslední kapitole se zabýváme multikulturní výchovou.

V empirické části bakalářské práce se věnujeme kvantitativně orientovanému šetření. Pro výzkumnou metodu sběru dat byla zvolena metoda dotazníkového šetření. Dotazník byl předložen žákům šestých až devátých tříd základních škol v České republice.

Záměrem bakalářské práce je zjistit postoj žáků 2. stupně základních škol k nynější multikulturní společnosti České republiky, případně se snažit eliminovat riziko výskytu rasismu na základní škole. Cílem empirické části výzkumného šetření je zjištění skutečnosti, zdali se česká společnost ubírá směrem k rasové nesnášenlivosti, či už si našla cestu k otevřenosti, co se týče přijímání odlišných etnik a jejich kulturních specifik. Z tohoto důvodu jsme se zaměřili na „mladou generaci“, která bude s multikulturní společností v kontaktu ještě více, než tomu bylo doposud.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 MULTIKULTURALISMUS

„Svět se neskládá z ohraničených kultur. Skládá se z více než pěti miliard lidí, kteří jsou v různé míře charakterizováni různými kulturními formami a tradicemi, které se vzájemně překrývají, a které jsou individuálně proměnlivé.“ (Eriksen, 2007, s. 54)

Ve vyspělých „západních“ zemích se zejména v posledních desetiletích často užívá pojem multikulturalismus. I přesto, že je tento pojem spojován s vyspělými zeměmi, setkáváme se s diverzitou kultur i v celé řadě zemí, kde se však o multikulturalismu nehovoří. Jedná se tedy o termín uplatňovaný v zemích tzv. „západní civilizace. (Hladík, 2006, s. 7)

Multikulturalismus dle Matouška (2003, s. 114) vytváří respekt a přátelské prostředí pro národnostní menšiny a prosazuje názor, že etnická rozmanitost je obohacením společnosti. Je zároveň veřejným a politickým zohledňováním různých potřeb etnických menšin.

Kraus (2008, s. 157 – 158) vysvětluje multikulturalismus jako stav, v němž koexistují různá sociokulturní seskupení, nebo jako proces, tj. dynamická výměna kulturních statků, vzájemné ovlivňování různorodých kulturních systémů.

Mnohdy se můžeme setkat se záměnou významů slov „multikulturalita“ a „multikulturalismus“. Tyto rozdíly vysvětluje Průcha (2001, s. 148, 156) následovně: „Multikulturalita je reálný stav soudobého světa, v němž existovalo, existuje a bude existovat množství kulturně, etnicky, jazykově a nábožensky odlišných skupin lidí.“ Multikulturalismus dále popisuje jako ideologii, která je založena na rovnocennosti a jedinečnosti lidských kultur, které spadají do etnických a rasových společenství.

Švingalová (2007, s. 11) zase definuje multikulturalismus jako různé sociokulturní skupiny, které tvoří v dané většinové společnosti menšinu. Tyto skupiny jsou vymezené rasou, národem, etnikem, náboženstvím, kulturou, subkulturou, handicapem, sociokulturní úrovní nebo dalšími charakteristikami. Multikulturalismus zahrnuje problematiku vzájemného soužití majoritní společnosti s minoritami.

Jak uvádí Průcha (2010, s. 45), pojem kultura zahrnuje v širším pojetí všechno, co vytváří lidská civilizace. Jedná se jak o materiální výsledky lidské činnosti (obydlí, nástroje, oděvy, plodiny, průmysl), tak o duchovní výtvořiny lidí (umění, náboženství, morálka, zvyky, vzdělávání, politika, právo). V užším pojetí je pojem kultura vztahován spíše k projevům lidského chování – míní se tím zvyklosti, symboly, komunikační normy, jazykové rituály, sdílené hodnotové systémy, předávání zkušeností nebo zachovaná tabu.

Důležitým pojmem je rovněž pojem **akulturace**. Jedná se o proces sociálních a kulturních změn, které nastávají v důsledku vzájemných kontaktů různých kultur. Jednotlivé kultury se mění vzájemným přejímáním prvků. (Kraus, 2008, s. 159)

Akulturace je stav, kdy minorita akceptuje hodnoty a normy majoritní společnosti, ale ještě nedochází k sociálnímu a kulturnímu sblížení mezi majoritou a minoritou. (Švingalová, 2007, s. 53) Tento proces je zvláště zřetelný u menšin, které žijí dlouho na určitém území. Přejímají některé prvky kultury od majority, ale stále si udržují svoji původní kulturu a zvyky.

Na základě empirických studií je možno proces akulturace rozdělit do pěti základních fází:

1. **Konfrontace** kultur, která vede postupně ke vzájemnému poznání kladů a záporů.
2. **Akceptování** některých cizích kulturních obsahů a jejich selekce vzhledem k jejich funkčnosti a atraktivnosti.
3. **Přijetí** těchto kulturních obsahů do vlastního kulturního systému.
4. **Souběžná modifikace** vlastního kulturního systému založená na jeho rekompozici, jež je spjatá s přijetím jedněch a eliminací jiných kulturních prvků.
5. **Akulturační reakce** reprezentovaná na jedné straně negativními postoji, které brání čistotu vlastní kultury odmítáním cizích vlivů, na straně druhé pozitivními postoji, jež vítají kulturní změny a inovace, které s sebou akulturace přináší.

Výsledek akulturace může být vyšší soudržnost vlastní kultury, kulturní dezintegrace nebo ztráta kulturní identity. (Večeřa, Urbanová, 2006, s. 124)

Dle Průchy (2006) termín etnická menšina na rozdíl od menšiny národnostní zahrnuje všechny skupiny obyvatel určité země, které nepatří do majoritní společnosti. Etnická skupina, popřípadě etnikum, je skupinou lidí se stejným historickým a kulturním původem vyznačujících se svou specifickou etnicitou, čímž rozumíme „vzájemně provázaný systém kulturních (materiálních a duchovních), rasových, jazykových a teritoriálních faktorů, historických osudů a představ o společném původu, působících v interakci a formujících etnické vědomí člověka a jeho etnickou identitu“ (Maříková, Petrusek, Vodáková 1996, s. 275). Průcha (2001) tyto definice shrnuje a jako hlavní identifikátory etnických menšin, respektive etnika či jeho etnicity, uvádí silnou soudržnost, solidaritu, jazyk, teritorium a nějaké společné subjektivní hodnoty či postoje

Každé etnikum má svou vlastní etnicitu. Etnicita je systém kulturních, rasových, jazykových a teritoriálních faktů, historických osudů a představ o společném původu. Etnicita formuje vědomí i nevědomí lidí, jejich identitu a životní orientaci. (Matoušek, 2003, s. 63)

„Národ je osobité a uvědomělé kulturní a politické společenství, na jehož utváření mají vliv společné dějiny a společná území. Národ vymezují tři typy kritérií: kritéria kultury, kritéria politické existence a psychologická kritéria. Ve většině případů se všechny tři typy kombinují, tj. národy lze vymezovat zároveň kulturně, politicky a psychologicky. Národnost je obvykle chápána jako příslušnost k určitému národu nebo etniku". (Průcha, 2011, s. 27)

1.1 Multikulturní společnost v České republice

„Každý člověk je ovlivněn různými kulturní prostředími, ve kterých se pohyboval, vyrůstal, pracoval nebo studoval. V průběhu procesu socializace se učíme, co od naší společnosti vyžaduje, abychom se stali jejími úspěšnými členy. Multikulturní společnost je tvořena přítomností různých etnických, sociálních a náboženských skupin. Menšiny v multikulturní společnosti jsou spíše pasivně tolerovány než ceněny a rovnoprávně akceptovány.“ (Šišková, 1998, s. 33)

Od vzniku Československa v roce 1918 do jeho zániku v roce 1992 byl základním problémem státu vztah Čechů a Slováků, i když do roku 1945 hrála v českých zemích významnou roli německá menšina. Tento vztah byl v různých etapách vývoje řešen různě.

V období první republiky v letech 1918 - 1938 byla uznávána samostatnost českého a slovenského jazyka, nikoli však samostatnost českého a slovenského národa. Od roku 1927 byla Československá republika pro potřeby správy rozdělena na zemi Českou, zemi Moravskoslezskou a zemi Slovenskou.

Tzv. druhá republika vznikla na podzim 1938 a uznala rovnoprávnost českého a slovenského národa a přiznala Slovensku autonomii.

V březnu 1939 Slovensko vyhlásilo svůj vlastní stát a zbytek území okupovaný hitlerovským Německem byl prohlášen za protektorát Čechy a Morava. Právně však československý stát nezankl a po druhé světové válce byl fakticky obnoven.

Základem československé federace byl dobrovolný svazek rovnoprávných států českého a slovenského národa, založený na právu sebeurčení každého z nich. Zároveň vznikla slovenská menšina v českých zemích a česká menšina na Slovensku (např. v roce 1980 trvale žilo

v České republice 360 000 osob slovenské národnosti a naopak ve Slovenské republice 57 000 osob české národnosti).

Po pádu autokratického režimu v listopadu 1989, tedy již v demokratickém prostředí, se vztahy mezi Čechy a Slováky vyvíjely velmi složitě, a to nejen z důvodů národnostních, ale i obecně politických. Nakonec vedla k zániku československé federace a vznikly tak dva samostatné státy: Česká republika a Slovenská republika. (Mikule in Gabal, 1999, s. 51)

Od počátku 90. let česká společnost prodělává dynamickou transformaci, která je charakteristická kumulací změn i relativně nových problémů ve vnitřním i vnějším vývoji země. (Gabal, 1999, s. 71)

1.1.1 Cizinci

Jandourek (2012, s. 158) definuje migraci jako: “Pohyb osob, skupin nebo větších celků obyvatel v geografickém a sociálním prostoru spojený s přechodnou nebo trvalou změnou místa pobytu. Migraci se také říká prostorová mobilita. Sociální vědy pojem migrace používají v několika významech.“

V důsledku globalizace dochází k prolínání různých kultur a společnost získává multikulturní ráz.

Migrace je chápána jako změna trvalého pobytu. Z tohoto hlediska můžeme migraci dělit na vnitřní a mezinárodní. Vnitřní migrace je definována jako změna trvalého pobytu za hranice určité administrativní jednotky, zpravidla obce. Mezinárodní migrace je definována jako změna obvyklého pobytu za hranice státu.

Šišková (1998) dělí migraci následovně:

- pohyb obyvatelstva z místa na místo, z jedné země do druhé;
- přemísťování, přesídlování obyvatelstva;
- vystěhovalectví a přistěhovalectví legální či ilegální z důvodů politických, ekonomických a jiných.

V **České legislativě** se pobyt cizinců v České republice řídí zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a zčásti zákonem č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších úprav. V zákoně jsou vymezeny vízové povinnosti a ná-

ležitosti nutné pro pobyt cizince na území České republiky a dále podmínky, za jakých zde může cizinec pobývat. Cizinecký zákon se nevztahuje na cizince, kteří požádali v České republice o azyl a na osoby, kterým byl azyl udělen.

Zákon č. 326/1999 vymezuje cizince do následujících kategorií:

I. Občané zemí EU, Norska, Švýcarska, Islandu a Lichtenštejnska a jejich rodinní příslušníci.

- občané zemí EU registrovaní bez povolení k přechodnému nebo trvalému pobytu a jejich rodinní příslušníci
- občané EU a jejich rodinní příslušníci pobývající na území České republiky na základě povolení k přechodnému pobytu
- občané EU a jejich rodinní příslušníci pobývající na území České republiky s povolením k trvalému pobytu

II. Občané zemí mimo EU (tzv. „občané třetích zemí“)

- občané třetích zemích pobývající v České republice krátkodobě (cca do 90 dnů) bez víz
- občané třetích zemích pobývající v České republice na základě krátkodobých víz do 90 dní
- občané třetích zemí pobývající v České republice na základě víz nad 90 dní
- občané třetích zemí s povolením k dlouhodobému pobytu
- občané třetích zemí pobývající v České republice na základě povolení k trvalému pobytu
- cizinci s platným azylem

III. Cizinci bez ohledu na hranice EU

- registrovaní žadatelé o azyl
- cizinci pobývající v České republice v rámci dočasné ochrany
- nelegálně pobývající cizinci v České republice

1.1.2 Národnostní menšiny

„Národnostní menšina je společenství občanů České republiky, žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují

vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.“ (273/2001 Sb.)

Dále zákon vymezuje, kdo je členem národnostní menšiny: „Příslušníkem národnostní menšiny je občan České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti.“ (273/2001 Sb.)

V mnoha zemích se situace týkající se menšin velmi rychle proměňuje pokračujícím přistěhovalectvím. Množství lidí, kteří ve druhé polovině dvacátého století opustili zemi svého původu a přestěhovali se do zcela odlišného prostředí je větší, než kdy dříve v dějinách lidstva. Důsledkem je pak ve všech případech to, že jsou lidé a celé rodiny uvrženy do kulturního prostředí hrubě odlišného od toho, pro které jsou mentálně programováni, a to zhusta bez jakékoliv přípravy. Musejí si osvojit nový jazyk, ale mnohem větší problém je, že se musejí naučit fungovat v nové kultuře. (Hofstede, 2007, s. 252)

Pojem národ je ze sociologického hlediska vymezován jako osobité a uvědomělé kulturní a politické společenství, na jehož utváření mají největší vliv společné dějiny a společné území. Národy se tak vymezují třemi kritérii: 1. Kulturní kritérium – jedná se o spisovný jazyk, společné náboženství a společnou dějinnou zkušenost 2. Politické kritérium – národ je vymezen buď vlastním státem, nebo autonomním postavením v rámci více národnostního státu 3. Psychologické kritérium - subjektivní vědomí o příslušnosti k danému národu (Kraus, 1996, s. 16)

2 ŽÁKOVSKÁ DIVERZITA VE ŠKOLNÍM PROSTŘEDÍ

Termín diverzita je velmi široký a často se využívá jako synonymum pro kulturní a etnickou diverzitu. Etnická diverzita se často používá ve vztahu k minoritám a imigrantským skupinám různého etnického původu. Etnická diverzita se nejvýrazněji projevuje v městském prostředí, protože právě města jsou centrem heterogenní společnosti a je zde tato rozmanitost nejviditelnější. Právě v městském prostředí diverzita vzniká a je více tolerována. (Bittnerová, Moravcová a kol, 2010, s. 41)

Dále Bittnerová a kol. (2010, s. 42) uvádí, že diverzitu nestačí jen verbálně uznávat, ale je zapotřebí dát lidem možnost rozvíjet jejich kulturu na základě jejich etnických, náboženských nebo jiných rozdílů.

„V souladu s Ústavou České republiky, Listinou základních práv a svobod a Úmluvou o právech dítěte se Česká republika ztotožňuje s pojetím, že vzdělávání je jedním ze základních lidských práv, které musí být poskytováno všem lidem bez rozdílu“. (Bartoňová, 2005, s. 187)

Základní vzdělávání se realizuje v základních školách, trvá 9 let, obvykle od 6. do 15. roku dítěte a je jedinou etapou vzdělávání, která je povinná pro každé dítě v ČR. Základní vzdělávání se dělí na 1. stupeň a 2. stupeň, z nichž každý má určitá specifika a cíle, využívají se přiměřené metody a formy práce. Cílem základního vzdělávání je vytvoření základů pro celoživotní učení. (Bartoňová, 2005, str. 190-191)

V naší bakalářské práci se budeme zaměřovat na žáky 2. stupně základní školy a to z toho důvodu, že disponují určitou rozumovou vyspělostí, které děti nižšího věku ještě nedosahují. Školství v České republice upravuje školský zákon, nařízení vlády, vyhlášky a vnitřní předpisy Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (MŠMT). Základní vzdělávání se řídí zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání a ve znění pozdějších předpisů. V souladu s platnými zákony byl vypracován projekt vyjadřující východiska, obecné záměry a programy, které mají být směrodatné pro vývoj vzdělávací soustavy v České republice, tzv. Národní vzdělávací program rozvoje v České republice neboli „Bílá kniha“. Od Národního vzdělávacího programu se poté odvíjí Rámcový vzdělávací program (RVP), který je zpracován pro jednotlivé obory vzdělání. Tyto programové dokumenty konkretizují obecné cíle vzdělávání, specifikují klíčové kompetence, vymezují věcné oblasti vzdělávání a jejich rozsahy, charakterizují očekávané výsledky vzdělávání a stanovují rámce a pravidla pro tvorbu školních vzdělávacích programů.

V obecných cílech vzdělávání a výchovy se můžeme dočíst že: „Vzdělávací soustava je jednou z nejvýznamnějších integrujících sil, a to nejenom předáváním sdílených hodnot a společných tradic, ale především zajištěním rovného přístupu ke vzdělávání, vyrovnáváním nerovností sociálního a kulturního prostředí i všech znevýhodnění daných zdravotními, etnickými či regionálními důvody a podporou demokratických a tolerantních postojů ke všem členům společnosti bez rozdílu. Tyto úkoly se koncentrují do výchovy k lidským právům a multikulturalitě, která na základě poskytování věcných informací o všech menšinách, zejména romské, židovské a německé, jejich osudech, kultuře, utváří vztahy porozumění a sounáležitosti s nimi. Důležitou úlohou v tomto smyslu má i menšinové školství, dvojjazyčné školy a vzdělávání cizinců a jejich dětí jako součásti integrace těchto skupin do české společnosti.“ (Bílá kniha, 2001, s. 14)

2.1 Žák-cizinec ve školním prostředí

Vzdělávání žáků-cizinců je zajištěno školským zákonem v § 2 – Vzdělávání cizinců. Za žáka-cizince jsou považováni:

1. Děti občanů ze států EU včetně občanů Lichtenštejnska, Norska, Islandu a Švýcarska, kteří mají navíc od ostatních žáků-cizinců, a to podle možností ve spolupráci se zeměmi původu žáků, nárok na podporu výuky jejich mateřského jazyka a kultury země jejich původu, která je koordinována s běžnou výukou na našich školách.
2. Děti cizinců s udělenou mezinárodní ochranou (tj. uděleným azylem či požívajících doplňkovou ochranu), kterým základní školy zabezpečují jazykovou přípravu nezbytnou k jejich úspěšnému začlenění do českého vzdělávacího systému.
3. Děti ostatních cizinců, tedy třetích zemí, které nejsou občany žádného státu EU nebo Lichtenštejnska, Norska, Islandu a Švýcarska a které zároveň nespádají do kategorie cizinců s udělenou mezinárodní ochranou. (561/2004 Sb., §20).

Důležitým dokumentem, který by měl stanovit směr integrace cizinců na území České republiky, představuje Koncepce integrace cizinců. Jedná se o vládní dokument, který uvádí že: „Základním úkolem integrace je zajištění rovných přístupů dětí-cizinců ve vzdělávání. Znalost českého jazyka je podmínkou úspěšného absolvování školní docházky dětí-cizinců ze třetích zemí i získání dalšího vzdělávání, zaměstnání i kariérního růstu. Bezproblémové zvládnutí školní docházky dětí-cizinců je nezbytné v rámci dotací podpořit službami pedagogických asistentů, posílení komunikace školy s rodiči žáků a mimoškolními integračními aktivitami. (Koncepce integrace cizinců, 2012, str. 7)

Povinná školní docházka je ukotvena ve školském zákoně, který říká: „Povinná školní docházka se vztahuje na státní občany České republiky a na občany jiného členského státu Evropské unie, kteří na území České republiky pobývají déle než 90 dnů. Dále se povinná školní docházka vztahuje na jiné cizince, kteří jsou oprávněni pobývat na území České republiky trvale nebo přechodně po dobu delší než 90 dnů, a na účastníky řízení o udělení mezinárodní ochrany“ (561/2004 Sb., § 36)

Základním problémem žáků z odlišného kulturního a sociálního prostředí je ve většině případů jejich nedostatečná znalost vyučovacího jazyka, tedy češtiny, a poté neznalost českého prostředí a jeho kulturních zvyků a tradic. „Cílem je integrovat tyto žáky do hlavního vzdělávacího proudu za předpokladu zajištění vhodné organizace výuky, podmínek a odpovídajících strategií výuky, která bude rozvíjet celkovou osobnost dítěte.“ (Němec, 2009, s. 50)

Pro zabezpečení kvalitního vzdělávání a integraci žáka je potřeba zajistit optimální podmínky, které zahrnují podmínky především personální (pedagogičtí pracovníci), materiální (speciální pomůcky, učebnice) a kutikulární (individualizace, speciální vyučovací předměty).

Nízkou nebo velmi často i nulovou znalost českého jazyka u některých žáků-cizinců je možné od 1. 9. 2011 řešit využitím speciálních pedagogických metod a postupů, poskytnutím individuální podpory těmto žákům v rámci výuky a její přípravy, využitím poradenských služeb školy a školských poradenských zařízení, individuálního vzdělávacího plánu a služeb asistenta pedagoga. Škola může na základě žádosti rodiče žáka-cizince nebo jeho zákonného zástupce a s písemným doporučením školského poradenského pracoviště vypracovat individuální vzdělávací plán, který musí být v souladu s vyhláškou č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

2.1.1 Role učitele ve vztahu k žáků-cizinci

Učitel, který dovede volit vhodné přístupy a vytváří ve třídě, ale i ve škole příznivé sociální klima, je důležitý pro úspěšné vzdělávání všech žáků, včetně těch z kulturně, sociálně a jazykově odlišného prostředí.

Učitel je tedy „vzorem a zastáncem hodnot a chování, které posilují lidská práva, sociální inkluzi a základy otevřené demokratické společnosti včetně ochrany veškerých menšin.“ (Němec, 2009, s. 56)

V inkluzivním vzdělávání je zvláště nutné, aby byl pedagog odborně, osobnostně ale i materiálně vybaven a mohl tak všem svým žákům poskytnout optimální podmínky pro jejich osobnostní růst. V takovém případě i adaptace žáků z jazykově a kulturně odlišného prostředí probíhá rychle a úspěšně. Důležitá je také spolupráce s ostatními učiteli a odbornými pracovníky, zejména školním psychologem, metodikem prevence a výchovným poradcem.

3 MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA

„Multikulturní výchova nevznikla zcela spontánně, nýbrž se vyvinula v důsledku naléhavosti určitých společenských problémů. Zejména v USA se od 60. let minulého století projevovaly snahy zmírňovat rasové konflikty, především mezi bělošskou a černošskou populací.“ (Průcha, 2011, s. 148)

V České republice se multikulturní výchova začala objevovat až po roce 1989. Do té doby se české školství ubíralo cestou centrálně řízeného systému v podobě striktních osnov pro každý jednotlivý stupeň vzdělávání.

„Multikulturní (interkulturní) výchova je edukační činnost zaměřená na to, aby učila lidi z různých etnik, národů, rasových a náboženských skupin žít spolu, vzájemně se respektovat a spolupracovat. Provádí se na základě různých programů ve školách a mimoškolních zařízeních, v osvětových akcích, reklamních kampaních, v politických opatřeních. Jsou s ní spojovány velké naděje i značné finanční prostředky, ale její skutečný efekt není spolehlivě prokázán.“ (Průcha, 2011, s. 15)

Definice z Pedagogického slovníku pojednává o multikulturní výchově následovně: „Je to jednak interdisciplinární oblast teorie a výzkumu, jednak soubor praktických aktivit. Usiluje o to vytvářet prostřednictvím vzdělávacích programů způsobilost lidí chápat a respektovat i jiné kultury než svou vlastní, eliminovat nebo oslabovat etnické či časové předsudky. Má značný praktický význam vzhledem k vytváření postojů vůči imigrantům, příslušníkům jiných národů, kultur, ras apod.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 161)

Jiná definice říká, že multikulturní výchovu máme chápat jako souhrn více rovin, tedy multidimenzionální. Všechno pramení ze znalosti tradic, zvyků, rituálů a náboženství určité národnostní skupiny a dále pak obeznámení se s právními normami, jazykem a strukturou dané společnosti. (Švarcová, 2008, s. 28)

Průcha v jedné ze svých definic říká, že jde o oblast přesahující jednotlivé obory jako je: kulturní antropologie, interkulturní psychologie, sociolingvistika, ale především pedagogika. (Průcha, 2015, s. 171)

Také Švarcová (2008, s. 28) nahlíží na multikulturní výchovu jako na mnohosměrný aspekt, kdy říká že: „Základ tvoří znalost náboženství, zvyků a tradic a rituálů konkrétní etnické skupiny. Na ně navazuje seznámení se s etnickými a legislativními normami dané

společnosti, její strukturou a jazykem. Velice důležitá je znalost sociálního prostředí, ze kterého jedinec pochází, jeho stravovacích návyků a individuálních potřeb.“

Obrázek 1 – schéma faktorů souvisejících s multikulturní výchovou

Zdroj: (Švarcová, 2008, s. 28)

„Multikulturní výchova se prolíná všemi vzdělávacími oblastmi. Blízkou vazbu má zejména na vzdělávací oblast: Jazyk a jazykové komunikace, Člověk a společnost, Informační a komunikační technologie, Umění a kultura, Člověk a zdraví, z oblasti Člověk a příroda se dotýká především vzdělávacího oboru Zeměpis. Vazba na tyto oblasti je dána především tématy, která se zabývají vzájemným vztahem mezi příslušníky různých národů a etnických skupin.“ (RVP, ZV, 2013, s. 114)

Multikulturní výchova by měla být více zařazena do mimoškolních aktivit. Téma multikulturní výchovy je vhodné začlenit jako součást do celého života školy, nejen do konkrétních vyučovacích předmětů, např. formou projektů, besed, workshopů, výstav, činnosti školní družiny a školního klubu.

3.1 Cíle multikulturní výchovy

V rámci vyučování jsou uskutečňovány tři hlavní obecné cíle: předávání dovedností, znalostí a společenských hodnot. Konkrétně jde především o poskytování informací žákům o jiných kulturách, výchova ke snášenlivosti a proti rasismu. Z praktického hlediska učít žáky, co se děje při setkávání jedinců odlišných národností. Neméně důležitým cílem je podporovat kulturní a sociální identitu jak u domácích, tak i u cizích žáků a vést je k vytváření vlastní identity. (Šišková, 2008, s. 35, 42)

„Cíle současné multikulturní výchovy se spíše než na znalosti zaměřují na schopnosti reflexe a sebereflexe v dané tématice a na obecné přístupy a dovednosti potřebné pro řešení konkrétních interkulturních situací.“ (Vališová, Kasíková, Bureš, 2011, s. 325)

Na základě rámcově vzdělávacího programu pro základní školy se cíle multikulturní výchovy odrážejí ve dvou oblastech rozvoje osobnosti žáka. Do první oblasti spadají schopnosti, dovednosti a vědomosti žáka. Žáci mají v jejich rámci:

- Uvědomovat si, že všichni jsou si rovni a že nikdo není nikomu nadřazen
- Osvojit si základní pojmy jako jsou: rasismus, etnikum, xenofobie, diskriminace, kultura, národnost, identita, netolerance a jiné
- Dokázat rozpoznat projevy rasové netolerance a xenofobie
- Dokázat využívat mezikulturních kontaktů jak pro vlastní obohacení, tak i k obohacení druhých
- Naučit se nést zodpovědnost za své projevy chování
- Učit se žít a komunikovat s jedinci různých sociokulturních skupin, uplatňovat svá práva, ale zároveň respektovat práva ostatních
- Načerpat znalosti o nejrůznějších etnických a kulturních skupinách, které žijí v české, evropské ale i světové společnosti

Do druhé oblasti spadá rozvoj postojů a hodnot, které mají za cíl žákům:

- Pomáhat utvářet postoje snášenlivosti a úcty k odlišným kulturám
- Aktivní vystupování žáků proti projevům rasismu, xenofobie, diskriminace a netolerance
- Podporovat uvědomování si vlastní identity
- Ovlivňovat hodnotový systém žáků a učít je přistupovat k odlišnostem jako možnosti obohacení

- Učit vnímat sama sebe jako člověka, který spolupracuje na utváření vztahu společnosti k minoritním skupinám (RVP, 2013, s. 114-115)

Jak uvádí Švingalová (2007, s. 44), aby došlo k naplnění cílů, které multikulturní výchova uvádí, je zapotřebí, aby k nim směřovala celá škola, tzn. jak žáci, tak i učitelé. Jedině tak může fungovat na principech partnerství, rovnosti a vzájemné úcty.

3.2 Metody multikulturní výchovy

„Společným jmenovatelem při aplikaci všech metod MKV by mělo být dodržování zásad pedagogického konstruktivismu, uplatňování interaktivní výuky a přístupu, kooperace, kritického myšlení, zdvořilosti (slušnosti), efektivní komunikace, konstruktivní diskuze a spolupráce. Žák a student musí mít možnost aktivně si utvářet schopnosti, vědomosti, dovednosti, postoje.“
(Švingalová, 2007, s. 71)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM

Praktická část bakalářské práce navazuje na problematiku uvedenou v teoretické části práce. Jak nám již vypovídá název práce, naším záměrem bylo zjistit postoj žáků 2. stupně základní školy na multikulturní společnost v České republice. Z toho důvodu jsme v praktické části naší práce zvolili kvantitativní pojetí výzkumného šetření.

Výzkumný problém byl stanoven z toho důvodu, že tato problematika je velmi aktuální a můžeme se domnívat, že i v budoucnu bude toto téma běžnou součástí našeho života.

Multikulturní soužití je v současné době ožehavým tématem nejen evropského, ale i světového formátu. Zejména v posledních několika měsících můžeme téměř každý den prostřednictvím internetu, televize či tisku sledovat zprávy o teroristických útocích a náboženských konfliktech v různých částech světa. Slova s předponou „multi“ se v dnešní době skloňují v různých podobách a významech a stávají se tak již běžnou součástí našeho života.

Výzkumný problém jsme stanovili následovně: **Postoj žáků 2. stupně základní školy k multikulturní společnosti v České republice.**

Žáky právě této věkové kategorie jsme zvolili z následujícího důvodu: období pubescence je obecně považováno za jedno z nejbouřlivějších období života jedince. Právě v tomto období dochází ke změně, kdy se z dítěte pomalu stává dospělý člověk. Je to vývojová fáze života, ve které jedinec prochází biologickým, ale také psychologickým dospíváním. Z psychologického hlediska si pubescent v tomto období vytváří svou vlastní identitu, formuje hodnoty a pohled na okolní svět.

Výzkumů, které se na tuto problematiku zaměřují, je nespočet a stále jich přibývá. Zaměřují se na různé skupiny respondentů, od žáků základních škol, studentů středních či vysokých škol až po širokou veřejnost. Zaměřují se na různé oblasti multikulturního soužití, zkoumají názory a postoje za pomoci různých technik a metod.

Jak jsme se již zmínili v úvodu naší bakalářské práce, je toto téma velmi aktuální a diskutované. Zabývá se jím značný počet lidí z řad akademických pracovníků a dostává se do podvědomí široké veřejnosti. Nyní zmíníme tři výzkumy. První dva výzkumy byly zaměřeny na veřejnost. Třetí se zaměřil pouze na žáky základních škol a víceletých gymnázií.

- **Výzkum Sociologického ústavu**

Centrum pro výzkum veřejného mínění SOÚ se podrobněji zaměřilo na postoje české veřejnosti k cizincům a jejich přínos pro naši zemi. Výzkum probíhal v únoru 2015 a za pomoci standardizovaného dotazníku bylo osloveno 1069 respondentů. Z výsledku výzkumu vyplývá, že 70% respondentů zastává názor, že by se cizinci měli co nejvíce přizpůsobit našim zvyklostem, 27% respondentů se přiklonilo k možnosti částečného přizpůsobení a pouhé 2% zastává názor, že by cizinci měli mít možnost žít zcela podle svých zvyklostí. (Čadová, 2015)

- **Výzkum Sociologického ústavu**

Centrum pro výzkum veřejného mínění SOÚ se v březnu 2016 zaměřilo na výzkum, který zkoumá vztah české veřejnosti k národnostním skupinám žijícím v České republice. Za pomoci standardizovaného dotazníku bylo dotázáno celkem 1079 respondentů. Do výzkumného šetření byly zahrnuty národnostní menšiny žijící v České republice. Češi v tomto případě sloužili jako skupina ke srovnání s ostatními národnostmi. Respondenti pomocí pětibodové škály vyjadřovali své sympatie či antipatie k jednotlivým národnostem. Z výsledků šetření vyplývá, že největší sympatie projevují občané k Čechům, což tvořilo 85% a k Slovákům 81%. Dále získali Poláci 44% kladné hodnocení, na dalším místě se umístili Němci 34%, Řekové 30%, Židé 27%, Maďaři 26%, Vietnamci 32% a Bulhaři 26%. Antipatie převažují nad sympatiemi takto: v případě Rusů 22%, Srbů 16%, Ukrajinců 20% a Číňanů 17%. U Rumunů 8%, Albánců 5%, Arabů 4% a Romů 3% již tvoří poměr antipatií relativně největší část odpovědí respondentů. (Červenka, 2016)

- **Výzkum společnosti SCIO**

Realizátorem výzkumu byla společnost SCIO, která působí v oblasti vzdělávání a osobního rozvoje. Výzkum je zaměřen na žáky 2. stupně základních škol. Cílem výzkumu bylo zjistit postoje žáků, způsoby jejich přemýšlení o lidech, vnímání odlišných spolužáků na základě jejich vzhledu a vnímání skrze média. Výzkum probíhal za pomoci elektronického dotazníkového šetření mezi žáky 6. až 9. tříd základních škol. Výzkum probíhal od podzimu 2012 do května 2013 na 37 základních školách a bylo dotázáno celkem 1743 žáků.

Analýza dat nám předkládá následující poznatky:

- nejčastěji se žáci vymezovali vůči Romům, jiná etnika jsou pro ně přijatelnější
- 7% žáků uvedlo, že by to spolužák s jinou barvou pleti měl ve třídě těžké
- 32% žáků odpovědělo, že by se s Romem nikdy nekamarádilo a 40% žáků by se přidali k pochodu proti Romům
- 56% žáků bylo pro zavedení schránky nápadů, která by měla za úkol zlepšit klima třídy (Kupcová, Pudlák, 2013)

4.1 Klíčové komponenty výzkumu

V naší bakalářské práci se zaměřujeme na cílovou skupinu žáků 2. stupně základní školy. Tato skupina se nachází v období pubescence, která je definována následovně: „Věkové období dospívání, v našich podmínkách přibližně 11 – 15 let. Rozlišuje se období pubescence (11 – 13 let) a vlastní pubescence (13 – 15 let). Dospívání nastupuje dříve u dívek, u chlapců začíná později. Celkově nejbouřlivější období ve vývoji jedince. Jedinec se vyvíjí (zpravidla nerovnoměrně) po anatomicko-fyziologické stránce (včetně sexuálního zrání a schopnosti reprodukce), po intelektové stránce (rozvoj abstraktního myšlení), emocionálně i sociálně. Pro pubescenta je typická snaha vymanit se ze závislosti na autoritách (konflikty s rodiči, učiteli), vyvzdorovat si větší samostatnost myšlenkovou i sociální. Rizikem je příklon k nekonformním hnutím, a sociálním činnostem.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 193)

Podle Nového a Schroll-Machl (2005, s. 171): „Období školní docházky hraje při vývoji etnických postojů a při získávání interaktivních kompetencí nepochybně značnou roli. Žáci a studenti jsou v takovém období svého vývoje, kdy se upevňují negativní postoje vůči cizím skupinám“.

Dále je potřeba vysvětlit význam slova postoj, který je klíčový pro naše výzkumné šetření. Jde o vyjádření názorů cílové skupiny na námi zkoumanou problematiku.

Postoj je jedním ze základních termínů sociální psychologie. Dle Hartla a Hartlové (2010, s. 431) jej můžeme definovat jako způsob naší reakce na různé předměty, osoby, situace, ale i na sebe sama. Postoje jsou součástí každé osobnosti, předurčující poznání, chápání, myšlení a cítění. Postoje získáváme během celého našeho života, a to jednak vzděláváním, ale také veřejným míněním a díky sociálním kontaktům. Postoje jsou relativně trvalé a lze je měřit kvantitativně, např. za pomoci škál.

V knize Aplikovaná sociální psychologie je význam slova postoj podrobně definován, a to rozdělením do tří složek a to následovně: kognitivní, emotivní a konativní, které jsou závislé

na hodnocení. Postoj je tím chápán jako hodnotící vztah, který vždy obsahuje více či méně kladný nebo záporný vztah k danému objektu. (Výrost, Slaměnik, 2001 s. 153)

Dále ve druhém přepracovaném a rozšířeném vydání knihy Sociální psychologie je definován výraz etnický postoj jako: „Vyjádření vztahu k etnicky definovanému jedinci nebo skupině. Etnické postoje patří do obecnější kategorie meziskupinových postojů.“ (Výrost, Slaměnik, 2008, s. 368, 363)

Největší vliv na formování názorů a postojů má rodina, škola a prostředí. Škola navíc zprostředkovává kontakt mezi všemi skupinami. Další důležité pojmy jsme již uvedli v teoretické části naší bakalářské práci a nebudeme je znovu zmiňovat.

5 DESIGN VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

V rámci pojetí praktické části naší bakalářské práce pracujeme s publikací *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*, jejímž autorem je prof. PhDr. Miroslav Chráska CSc.

V následujících podkapitolách si vymezíme výzkumné otázky a výzkumné cíle. Dále si pro naše výzkumné šetření stanovíme hypotézy, kde u vybraných stanovíme závisle a nezávisle proměnné. Dále si v rámci designu výzkumu definujeme výzkumný soubor a následně popíšeme, jak jsme postupovali při sběru potřebných dat. V poslední podkapitole se věnujeme metodě, kterou jsme stanovili pro následné vyhodnocení dat.

5.1 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka

- Jaký je postoj žáků 2. stupně základní školy k multikulturní společnosti v České republice?

Dílčí výzkumné otázky

1. Které národnostní skupiny žijící na území České republiky vnímají žáci pozitivně?
2. Které národnostní skupiny žijící na území České republiky vnímají žáci negativně?
3. Jaký je důvod sympatií či nesympatií žáků k jednotlivým národnostním skupinám žijících v České republice?
4. Do jaké míry by se dle názorů žáků měli cizinci žijící v České republice přizpůsobit zdejšímu zvyklostem?
5. V jakých oblastech dle názorů žáků cizinci ovlivňují soužití s většinovou společností v České republice?
6. Do jaké míry mají žáci jednotlivých tříd 2. stupně základní školy zájem se na toto téma dozvědět více informací?
7. Jaký by byl případný vztah ke spolužáku cizinci, ze strany žáků?

5.2 Výzkumné cíle

Hlavní výzkumný cíl

- Zjistit, jaký je postoj žáků 2. stupně základní školy k multikulturní společnosti v České republice.

Dílčí výzkumné cíle

1. Zjistit, které národnostní skupiny žijící na území České republiky vnímají žáci pozitivně.
2. Zjistit, které národnostní skupiny žijící na území České republiky vnímají žáci negativně.
3. Zjistit důvod sympatií či nesympatií žáků k jednotlivým národnostním skupinám žijících v České republice.
4. Zjistit, do jaké míry by se dle názorů žáků měli cizinci žijící v České republice přizpůsobit zdejšímu zvyklostem.
5. Zjistit, v jakých oblastech dle názorů žáků ovlivňují cizinci žijící v České republice soužití s většinovou společností.
6. Zjistit, do jaké míry mají žáci jednotlivých tříd 2. stupně základní školy zájem se na toto téma dozvědět více informací.
7. Zjistit, jaký by byl případný vztah ke spolužáku cizinci ze strany žáků.

5.3 Hypotézy

Pro náš výzkum jsme stanovili šest hypotéz. Tvrzení jednotlivých hypotéz následně potvrdíme či vyvrátíme. Stále se jedná o respondenty 2. stupně základní školy, v dalším textu nebudeme tuto skutečnost již opakovat.

H₁: Mezi názory žáků na počet cizinců žijících v České republice, existuje rozdíl.

H₂: Mezi názory žáků na začlenění spolužáka s odlišným etnickým rysem do kolektivu existuje rozdíl.

U následujících hypotéz je nutné určit proměnné:

H₃: Mezi pohlavím žáků, kteří by byli ochotni spolužáku-cizinci pomoci existuje rozdíl.

- nezávisle proměnná - *pohlaví*
- závisle proměnná - *ochota spolužáku-cizinci pomoci*

H₄: Mezi místem bydliště žáků, kteří by byli ochotni spolužáku-cizinci pomoci existuje rozdíl.

- nezávisle proměnná – *místo bydliště*
- závisle proměnná – *ochota spolužáku-cizinci pomoci*

H₅: Mezi jednotlivými třídami na 2. stupni základní školy, které mají případný zájem se na toto téma dozvědět více informací existuje rozdíl.

- nezávisle proměnná – *třídy 2. stupně základní školy*
- závisle proměnná – *zájem dozvědět se více informací na toto téma*

H₆: Mezi místem bydliště žáků a jejich názorem na přizpůsobivost cizinců zdejším zvyklostem existuje rozdíl.

- nezávisle proměnná – *místo bydliště*
- závisle proměnná – *názor na přizpůsobivost zdejším zvyklostem*

5.4 Výzkumný soubor

Jak již vypovídá název naší bakalářské práce, výzkumný soubor tvoří žáci v období pubescence. Následně je tento soubor specifikován na výběrový, konkrétněji výběr skupinový, který v našem případě představují žáci 2. stupně základních škol z různých částí celé České republiky. Při podmínkách vyplnění dotazníkového šetření nebyl kladen důraz na jednotlivé třídy, pohlaví ani místo bydliště žáků. Respondenti museli splňovat pouze podmínky školní docházky na 2. stupni základní školy, u nichž se předpokládá určitá rozumová vyspělost, které mladší děti nedosahují. Kvůli narůstajícímu počtu cizinců na základních školách jsme zvolili právě tuto variantu.

5.5 Technika sběru dat

Pro získání údajů od respondentů 2. stupně základní školy jsme použili metodu dotazníkového šetření.

Samotný dotazník je soustava předem připravených otázek, které jsou rovněž promyšleně seřazeny, a na které respondent odpovídá písemně. Nutno však podotknout, že data získaná dotazníkem mají vždy jen podmíněnou platnost a vyžadují velmi přesnou interpretaci, abychom se vyhnuli subjektivním soudům. Nespornou výhodou dotazníkového šetření je, že díky němu získáme poměrně rychle a ekonomicky nezatěžující shromažďování dat od velkého počtu respondentů. (Chráška, 2007, s. 163-164)

Výběr této metody spočíval především v tom, že nám umožnila získat velký počet potřebných informací. Dalším důvodem byla anonymita respondentů, což nám umožnilo získat pravdivější a spolehlivější odpovědi.

Dotazník byl navržen do několika částí. V úvodu byl zmíněn cíl naší bakalářské práce, naše jméno, univerzita a pokyny k vyplnění dotazníku, které jsme pro jistotu zvýraznili tučným písmem. V následující části jsme se zaměřili na socio-demografické údaje. V našem případě se jednalo o pohlaví, místo bydliště a aktuálně navštěvovanou třídu respondentů. Dále jsme se již zaměřili na dotazníkové položky týkající se tématu multikulturní společnosti České republiky z pohledu žáků 2. stupně základní školy. Tyto otázkové položky dále rozlišujeme na všeobecný názor na danou problematiku, dále na osobní zkušenosti a v poslední části se zaměřujeme na konkrétní otázkové položky v případě, že by spolužák respondenta byl cizinec. Dotazníkové položky jsme se k dané problematice snažili zjednodušit vzhledem k věkovému rozpětí daných respondentů 2. stupně základní školy.

Dotazník je složen z uzavřených otázkových položek, kde převažují škálové položky Likertova typu. Hayes (2003, s. 112) ve své publikaci *Základy sociální psychologie* popisuje Likertovu škálu: „Jako jednu z nejspolehlivějších technik měření postojů. Skládá se z výroků, u kterých je vždy pětibodová škála sahající od „zcela souhlasím“, přes „nevím“, což je střední bod škály, až po „zcela nesouhlasím“ na opačném konci. Protože Likertova škála zjišťuje nejen obsah postoje, ale i jeho přibližnou sílu, stala se z ní velmi užitečná pomůcka pro výzkum postojů.“

Před samotným zahájením výzkumného šetření jsme v rámci předvýzkumu dotazník předložili 6 respondentům k ověření pochopení a srozumitelnosti otázek. Na základě bezproblémového vyplnění jsme mohli přejít k oficiálnímu výzkumnému šetření.

Elektronickou poštou jsme požádali vedení jednotlivých základních škol o spolupráci, kde jsme se představili, dále jsme uvedli vysokou školu a daný obor studia a vysvětlili záměr a cíle naší bakalářské práce. V příloze jsme zaslali k nahlédnutí dotazník a nabídli jsme poskytnout škole výsledky našeho šetření.

Nejprve jsme požádali o spolupráci základní školy ve svém rodném městě Vsetíně. Z pěti oslovených škol kladně odpověděla pouze jedna škola, jedna škola spolupráci striktně odmítla a ostatní školy na oslovení nereagovaly. V další fázi našeho výzkumu jsme zaslali žádost o spolupráci do škol v blízkém okolí našeho města, kde kladně reagovaly tři základní školy.

Po domluvě s vedením jednotlivých škol jsme se ve smluvený čas dostavili a žákům 6-9 třídy jsme na začátku hodiny rozdali dotazníky. Před samotným vyplněním jsme žáky seznámili se skutečností, že je dotazník zcela anonymní a že žádná odpověď není špatná ani správná. Je potřeba vybrat pouze jen jednu konkrétní položku v dotazníku.

Vyplnění dotazníků žákům trvalo cca 10-15 minut. Následující den jsme z jedné školy obdrželi email s informací, že na základě našeho dotazníku po zbytek vyučovací hodiny vedli se žáky 8. třídy diskuzi zaměřenou na toto téma. Škola zároveň požádala o poskytnutí informací výsledku našeho výzkumu.

Jelikož jsme pro náš výzkum chtěli získat co největší počet respondentů, vytvořili jsme na internetovém portálu survio.cz totožný dotazník. Jeho prostřednictvím jsme oslovili 115 náhodně vybraných základních škol z různých částí celé České republiky. Žádost o spolupráci jednotlivých základních škol byla shodná jako v případě místních škol, ale s tím rozdílem, že přílohou emailu nebyl konkrétní dotazník, ale odkaz výše zmíněného internetového portálu. Z oslovených škol dvě spolupráci odmítly s odůvodněním, že buď podobné projekty nepodporují, nebo na škole již několik výzkumů probíhá a z časových důvodů již není možné realizovat jiné výzkumy. Dalších šest škol spolupráci na našem výzkumu potvrdilo. Konkrétně se jednalo o tři školy z Prahy, jednu školu z Brna, jednu školu z Jablonce nad Nisou, jednu školu z Ostravy a jednu školu z Olomouce.

Na rozdíl od fyzického vyplňování dotazníků, jako tomu bylo v případě místních škol, dotazníky v elektronické podobě vyplnili pouze žáci vybraných tříd v hodinách výpočetní techniky. Ostatní námi oslovené základní školy na žádost nereagovaly. Jedna škola z Jablonce nad Nisou rovněž požádala o poskytnutí informací výsledku našeho výzkumného šetření.

Fyzicky jsme do místních škol rozdali 130 dotazníků, z nichž jsme poté 16 vyřadili pro neplatnost z důvodů vyplnění více možností u jednotlivých otázek. Pro výzkum jsme použili 114 platných dotazníků. Elektronickou podobu dotazníků vyplnilo celkem 269 respondentů, z toho bylo 232 platných dotazníků a 37 dotazníků nebylo dokončeno. Celkově jsme pro náš výzkum získali 346 použitelných dotazníků.

5.6 Metody analýzy dat

Výzkumné šetření probíhalo na základě kvantitativní metody. Analýza dat byla rozdělena na dvě části – vztahovou (relační) a deskriptivní (popisnou).

Potřebná data k našemu výzkumu jsme získali za pomoci dotazníkového šetření. Po přeřazení chybných dotazníků bylo zapotřebí dotazníky vyhodnotit. V první řadě bylo potřeba spočítat jednotlivé četnosti u dotazníkových položek, v druhé řadě bylo nutné spočítat četnost u nezávisle proměnných, které budou klíčové pro námi stanovené hypotézy.

Při analýze dat byla použita statistická metoda pro analýzu nominálních dat. V šesti případech byly stanoveny hypotézy. V prvních dvou případech jsme použili test dobré shody chí-kvadrát a ve zbylých případech jsme zvolili test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. „Tohoto testu významnosti je možno využít např. v případech, kdy rozhodujeme, zda existuje souvislost (závislost) mezi dvěma pedagogickými jevy, které byly zachyceny pomocí nominálního měření.“ (Chráska, 2007, s. 76)

Při této metodě analýzy dat je nutné stanovit si nulovou a alternativní hypotézu. V obecné rovině platí, že nulová hypotéza je předpoklad, že mezi sledovanými jevy neexistuje vztah či závislost. Alternativní hypotéza je zase založena na předpokladu, že mezi těmito sledovanými jevy vztah či závislost naopak existuje. (Chráska, 2007, s. 72)

Data získaná od respondentů prostřednictvím již zmíněného dotazníkového šetření jsme spočítali a zapsali do kontingenční tabulky. Následně jsme vypočítali ke každé pozorované četnosti četnost očekávanou. Dále jsme za pomoci stanoveného vzorce vypočítali testové kritérium, taktéž pro každé pole v tabulce. Poté jsme vypočítali dle stanoveného vzorce stupně volnosti. Ve statistických tabulkách pro kritické hodnoty testového kritéria chí-kvadrát jsme našli kritickou hodnotu testového kritéria, jež odpovídala hladině významnosti, kterou jsme si zvolili. V našem případě jsme zvolili hladinu významnosti 0,05. Následně jsme mohli určit, zda mezi uvedenými jevy existuje či neexistuje statisticky významný rozdíl.

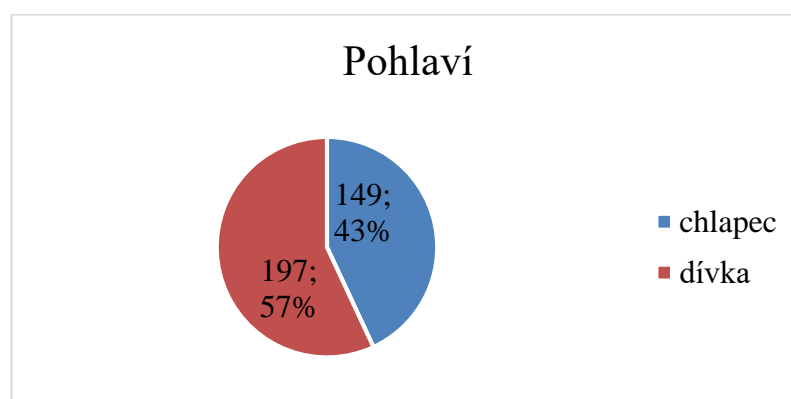
Dále byla použita metoda deskriptivní, neboli popisná. Tuto metodu jsme použili k popisu jednotlivých položek v dotazníku. Pod námi vytvořený graf, znázorňující odpověď respondentů na konkrétní položku v dotazníku, jsme napsali vlastní popis grafu. U grafů jsou uvedeny zjištěné hodnoty, které jsou navíc pro větší přehlednost doplněny o vyjádření v procentech. Jednotlivé grafy jsme vytvářeli v programu Microsoft Office Excel 2016.

6 ANALÝZA DAT

V následující části bakalářské práce se zaměříme na data, která jsme získali dotazníkovým šetřením. Jednotlivé dotazníkové položky znázorníme pomocí grafů a jejich deskriptivního popisu. V jednotlivých grafech uvádíme jak hodnoty, tak jejich vyjádření v procentech, která jsou pro přehlednost uváděna v celých číslech. Dále se zaměříme na dotazníkové položky, které bude potřeba statistiky zpracovat a určit, zda mezi uvedenými jevy existuje statisticky významný rozdíl. Tyto výpočty budou probíhat pomocí testu nezávislosti chí-kvadrát. Pro přehlednost jsme zvolili dva typy grafického znázornění a to výsečový a pruhový skládaný.

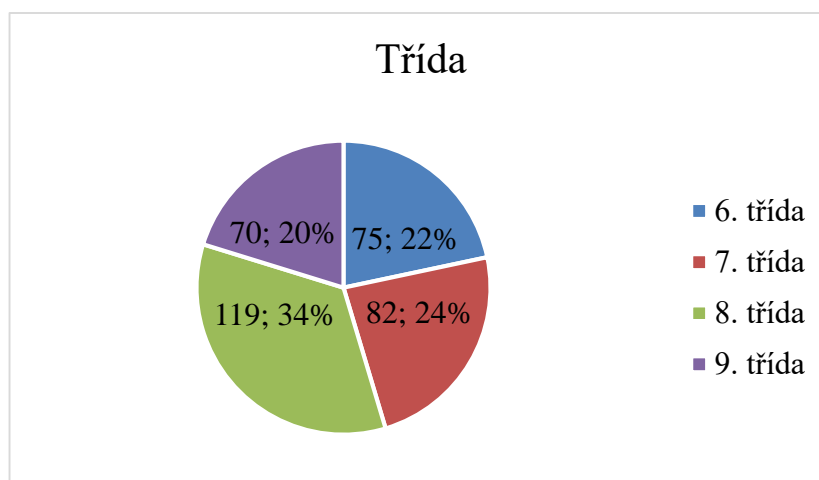
První tři položky v našem dotazníku byly zaměřeny na zjištění socio-demografických údajů.

Graf 1 – pohlaví respondentů

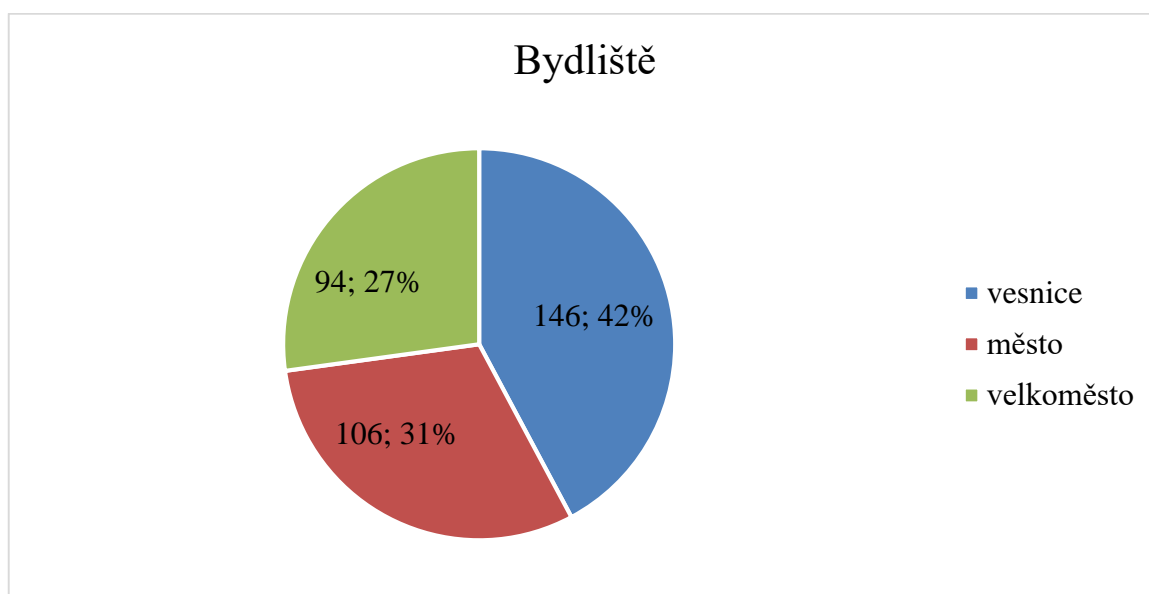
Z celkového počtu 346 respondentů bylo 197 (57%) dívek a 149 (43%) chlapců. Z toho vyplývá, že v našem dotazníkovém šetření převažovaly dívky.

Graf 2 – třída respondentů

Dále jsme u respondentů zjišťovali navštěvovanou třídu. Zastoupení šesté třídy 75 (22%) a deváté třídy 70 (20%) bylo poměrně vyrovnané. Respondentů, kteří navštěvují sedmou třídu bylo již více a to 82 (24%). Nejvíce zastoupenou třídou byla osmá a to 119 respondentů (34%).

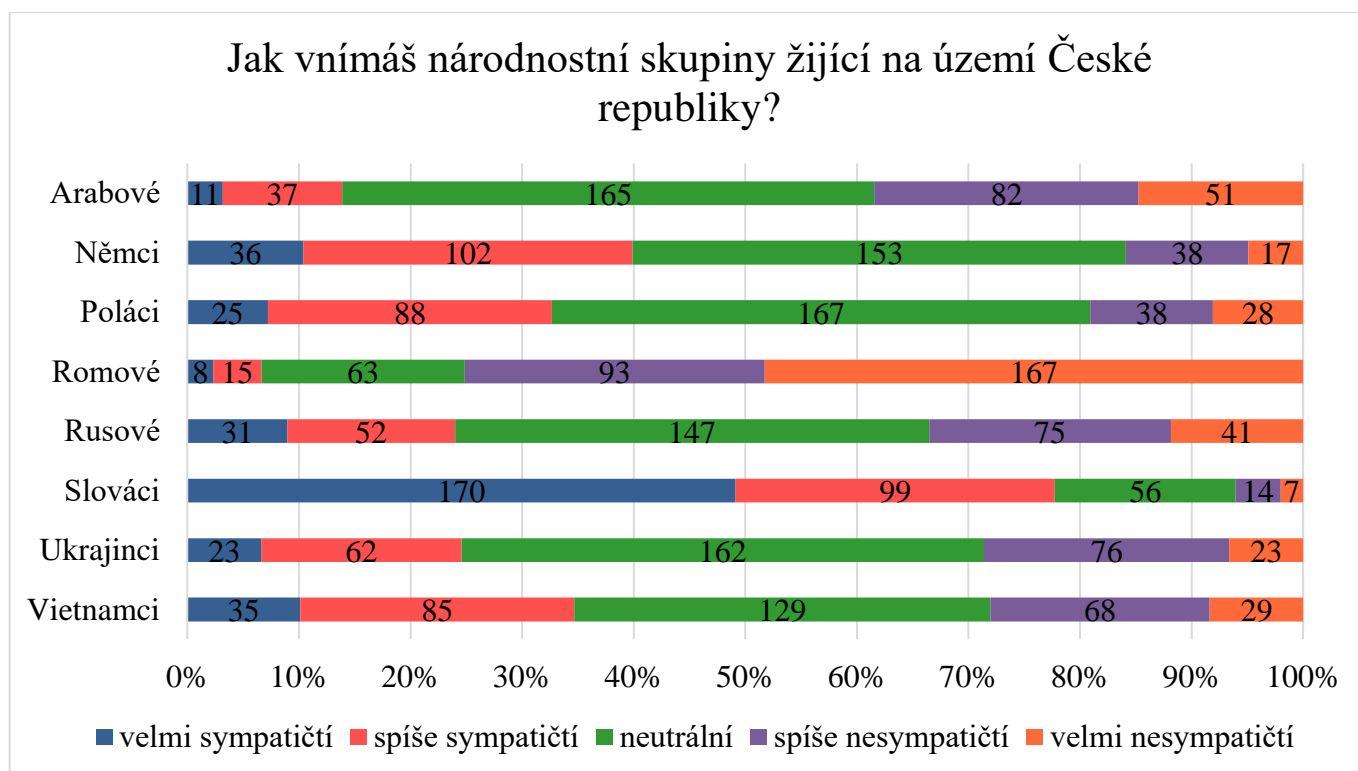
Graf 3 - místo bydliště respondentů

Místo bydliště bylo třetím a posledním socio-demografickým údajem. Nejvíce respondentů bydlelo na vesnici 146 (42%), ve městě pak 106 (31%) a nejnižší počet tvořilo velkoměsto a to s 94 (27%) respondenty.

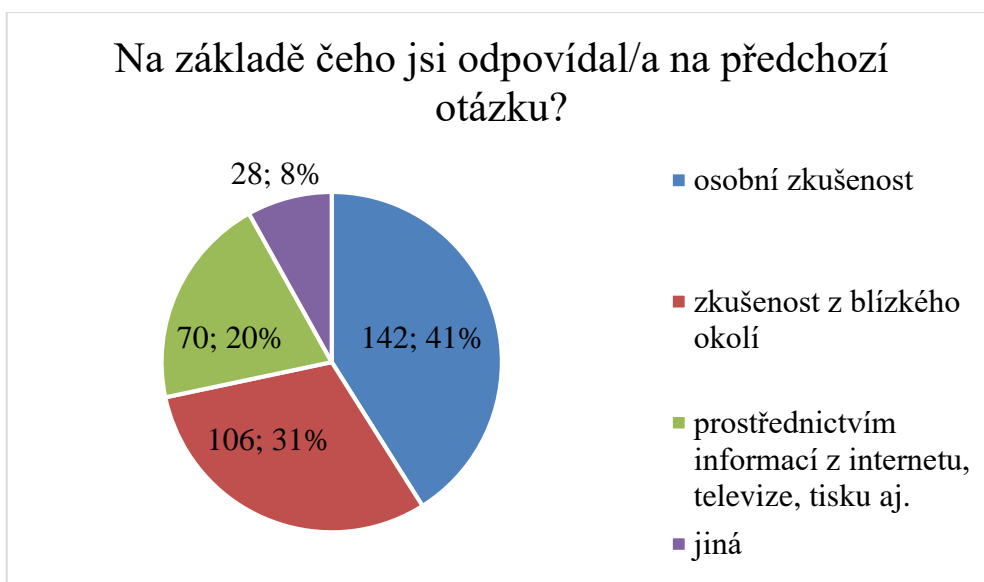
Následující položka zjišťovala, jak žáci vnímají jednotlivé národnostní skupiny žijící na území České republiky. Na škále velmi pozitivně dopadli Slováci, kteří dosáhli počtu 170 (49,1%) velmi sympatičtí a spíše sympatičtí 99 (28,6%). Dále kladně také dopadli Němci 36 (10,4%) velmi sympatičtí, 102 (29,5%) spíše sympatičtí. Dále nejvíce kladných odpovědí získali Vietnamci a to 35 (10,1%) velmi sympatičtí a Poláci 88 (25,4%) spíše sympatičtí. Neutrální hodnocení dostali tyto národnosti: Arabové 165 (47,7%), Ukrajinci 162 (46,8%). Negativně dopadli Romové a to s největším zastoupením negativních odpovědí 167 (48,3%) velmi nesympatičtí a 93 (26,9%) spíše nesympatičtí.

Graf 4 - národnostní skupiny žijící na území České republiky

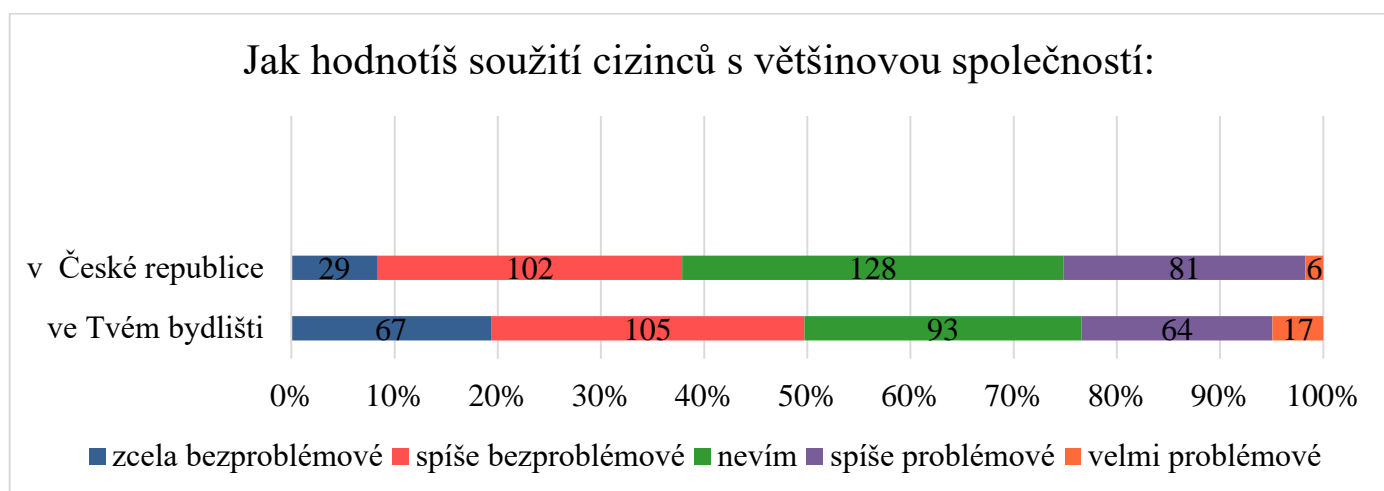
Na základě předchozí dotazníkové položky jsme se nyní snažili najít důvod volby dané odpovědi. Nejvíce respondentů uvedlo, že odpovídali na základě osobní zkušenosti a to 142 (41,0%), dále pak na základě zkušenosti z jejich blízkého okolí a to 106 (30,6%). Na odpověď prostřednictvím informací z internetu a televize odpovědělo 70 (20,2%) respondentů. Možnost odpovědi jiné zvolilo 28 (8,1%) respondentů, kde nejčastěji uváděli tyto důvody: počítačové hry (2x), na základě sympatií či nesympatií rodičů (5x), dále se vyskytovaly odpovědi typu: ani nevím, nějak to neznám, jen podle sebe, jak u každého národa nebo podle vzhledu.

Graf 5 - důvody odpovědi na sympatie či nesympatie národnostních menšin

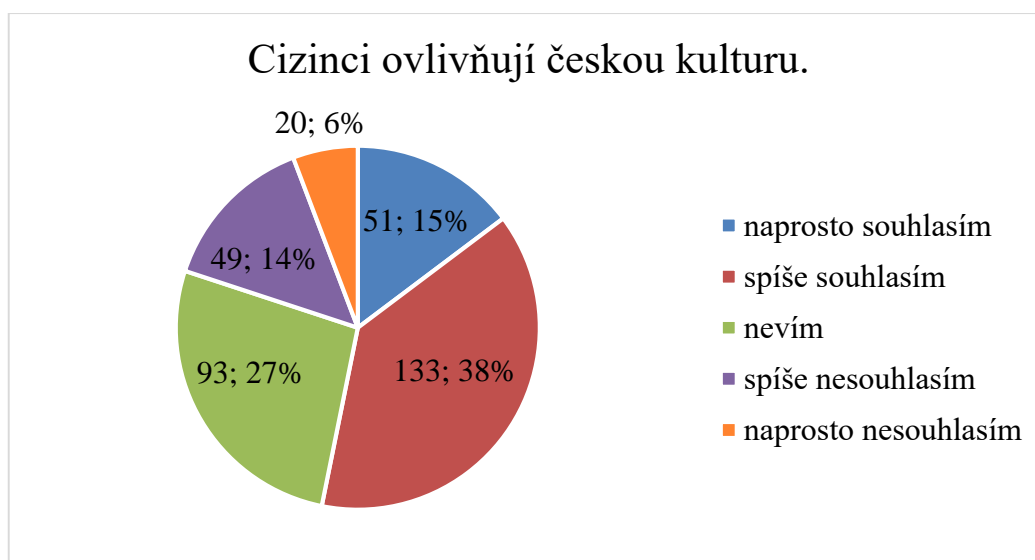
Na dotazníkovou položku, zjišťující jak žáci hodnotí soužití s většinovou společností jsme rozdělili na Českou republiku a dále na místo jejich bydliště. Česká republika získala nejvíce odpovědi v možnosti „nevím“ a to 128 (37%), dále pak možnost spíše bezproblémové 102 (29,5%). Soužití v okolí bydliště žáci hodnotili spíše pozitivně, 67 (19,4%) respondentů uvedlo zcela bezproblémové a 105 (30,3%) spíše bezproblémové. Velmi problémově hodnotilo soužití ve svém okolí pouze 17 (4,9%) žáků.

Graf 6 - hodnocení soužití cizinců s většinovou společností

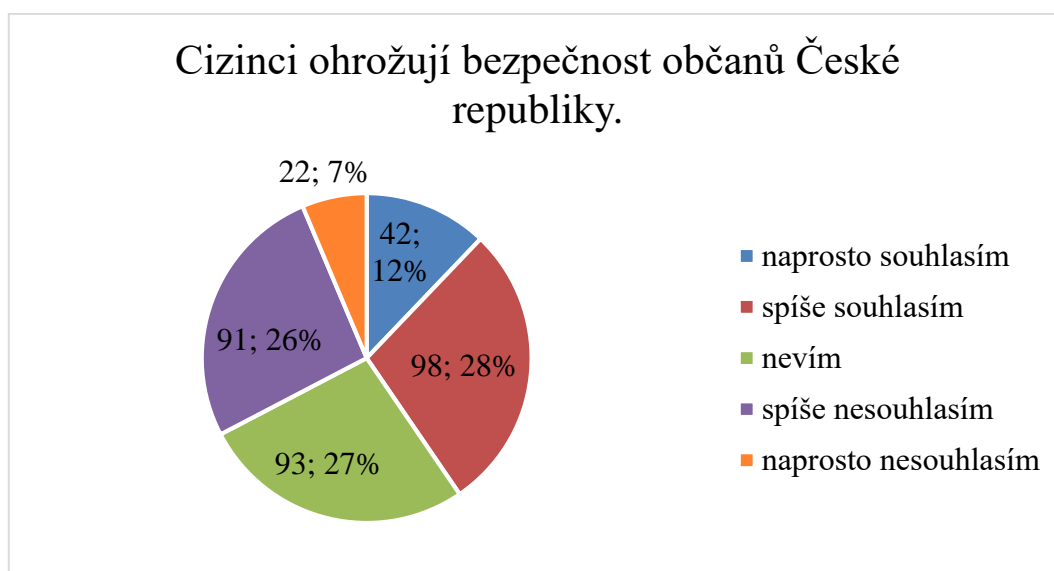
Nyní jsme v dotazníkovém šetření uvedli výroky o cizincích, které měli žáci hodnotit na škále „naprosto souhlasím“ až po „zcela nesouhlasím“. Na výrok, zda cizinci ovlivňují českou kulturu odpovědělo 133 (38,4%) žáků „spíše souhlasím“. Druhá nejpočetnější odpověď byla „nevím“ a to s počtem 93 (26,9%).

Graf 7- výrok zdali cizinci ovlivňují českou kulturu

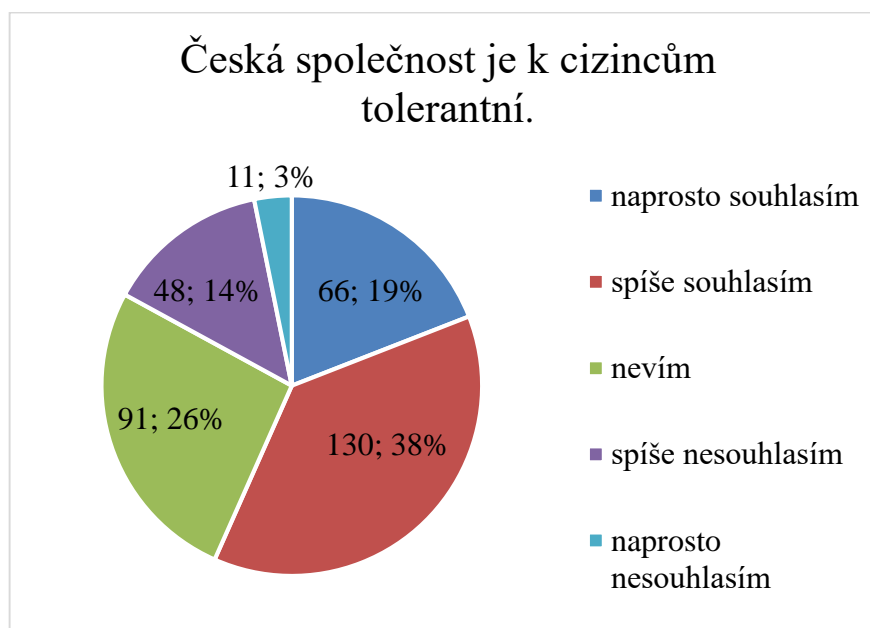
Další výrok zjišťoval, zda mají žáci pocit, že cizinci ohrožují bezpečnost občanů České republiky. Zde byly odpovědi velmi vyrovnané. K odpovědi „spíše souhlasím“ se přiklonilo 98 (28,3%) žáků, 93 (26,9%) zvolilo možnost „nevím“ a „spíše nesouhlasím“ zvolilo 91 (26,3%) žáků.

Graf 8 - výrok, zda cizinci ohrožují bezpečnost občanů České republiky

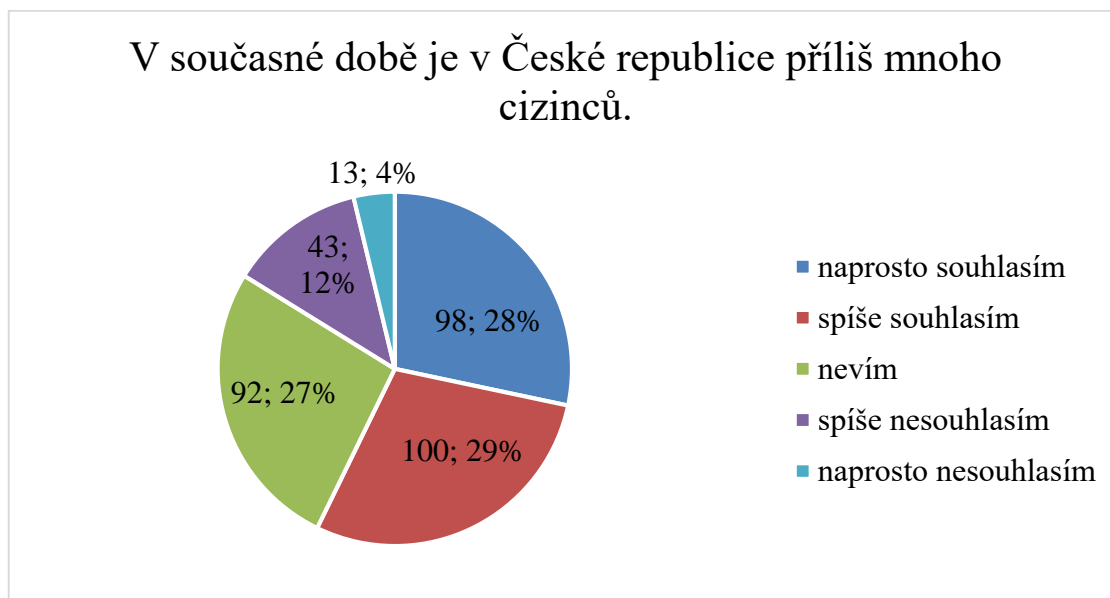
K výroku, který tvrdí, že je česká společnost k cizincům tolerantní, se přiklonilo 130 (37,6%) žáků s odpovědí „spíše souhlasím“. Možnost „nevím“ zvolilo 91 (26,3%) žáků. Více žáků se přiklání k názoru, že česká společnost je k cizincům tolerantní.

Graf 9 - výrok, zdali je Česká společnost k cizincům tolerantní

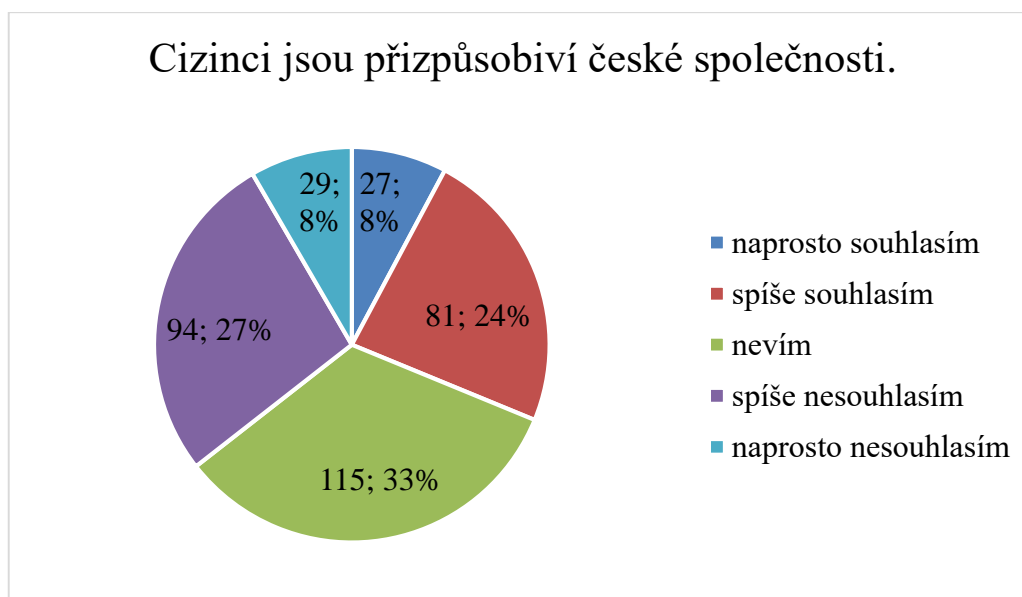
S názorem, zda je v České republice nyní příliš mnoho cizinců se ztotožnilo 100 (28,9%) žáků, kteří spíše souhlasili, naprosto souhlasilo 98 (28,3%) žáků a možnost „naprosto nesouhlasím“ zvolilo 13 (3,8%) žáků.

Graf 10 – výrok, zdali je nyní v České republice mnoho cizinců

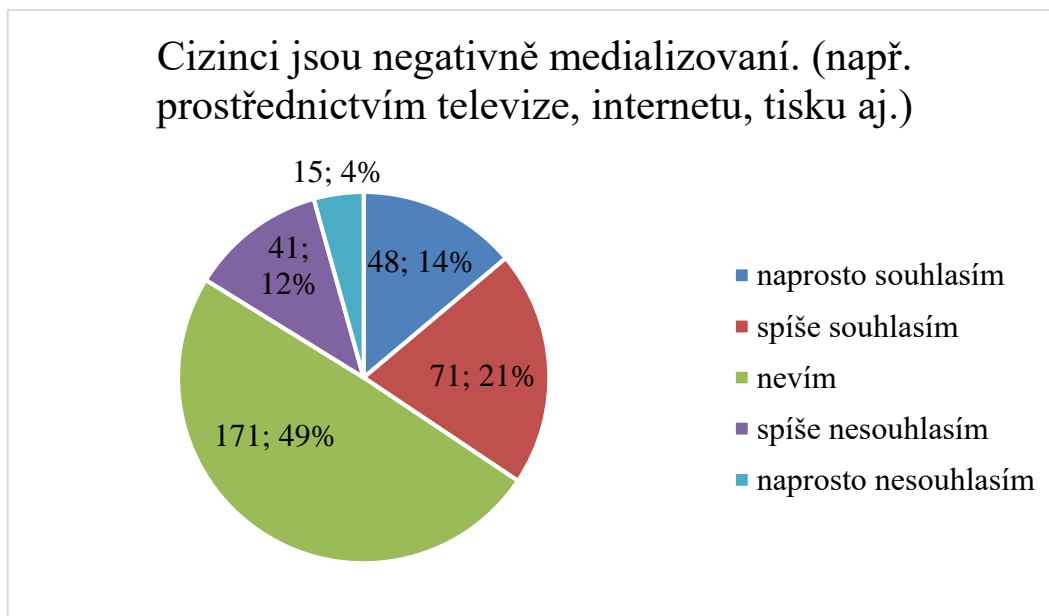
Na dotazníkovou položku, zda jsou cizinci přizpůsobiví české společnosti odpovědělo nejvíce respondentů „nevím“ 115 (33,2%). Dále převažovala odpověď „spíše nesouhlasím“ a to 94 (27,2%) a 81 (23,4%) žáků odpovědělo „spíše souhlasím“.

Graf 11- výrok, zdali jsou cizinci přizpůsobiví české společnosti

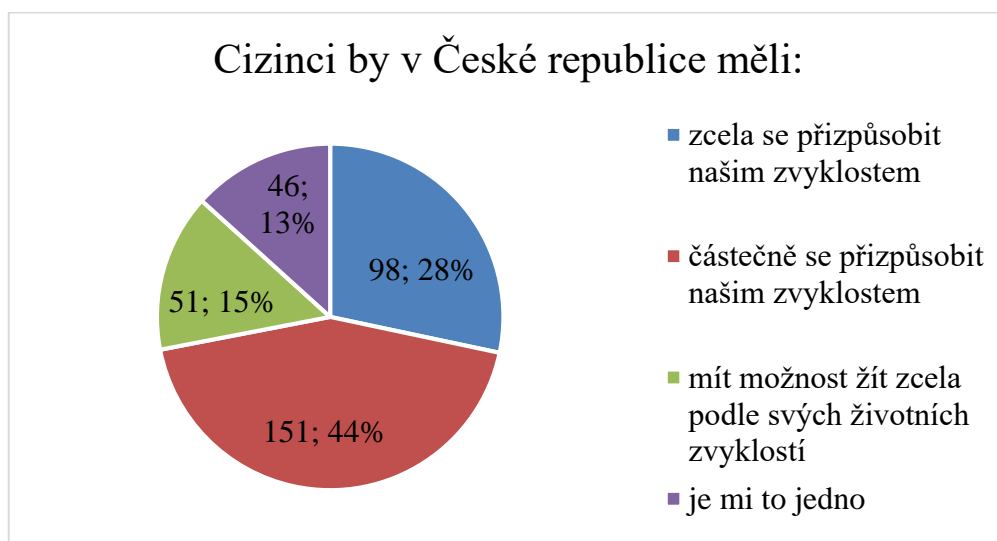
Výrok zjišťující, zda si respondenti myslí, že jsou cizinci negativně medializovaní, převažovala odpověď „nevím“ a to 171 (49,4%). Druhou zastoupenou odpovědí s četností 71 (20,5%) byla možnost „spíše souhlasím“.

Graf 12 výrok, zdali jsou cizinci negativně medializováni

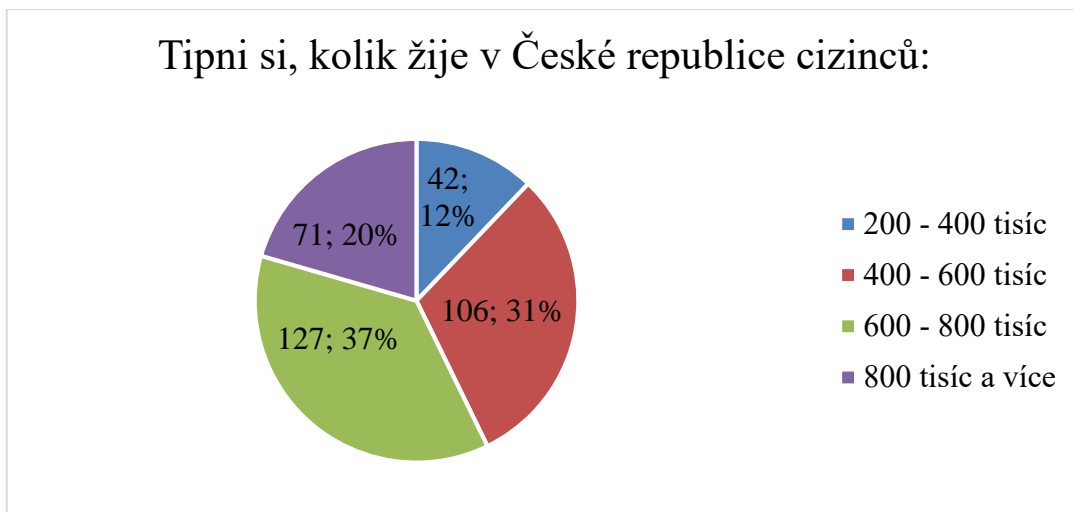
Další dotazníková položka zjišťovala, do jaké míry by se podle žáků měli cizinci v České republice přizpůsobit. Podle žáků by se měli cizinci částečně přizpůsobit našim zvyklostem 151 (43,6%) nebo se zcela přizpůsobit 98 (28,3%), 51 (14,7%) žáků se domnívá, že by měli mít cizinci možnost žít zcela podle svých životních zvyklostí.

Graf 13 - výrok, do jaké míry by se cizinci měli přizpůsobit zvyklostem České republiky

Následující dotazníková položka, měla za cíl odhalit, zda budou žáci zveličovat počet žijících cizinců v České republice. Nejvíce žáků odhadovalo možnost c) 600 – 800 tisíc. Tuto variantu zvolilo 127 (36,7%). Vzhledem k tomu, že správná odpověď je b) 400 – 600 tisíc, můžeme říci, že většina žáků nadhodnocuje reálný počet cizinců pobývajících v České republice.

Graf 14 - odhad respondentů na počet cizinců žijící v České republice

Další blok dotazníkových položek byl zaměřen na situaci, kdyby do třídy nastoupil žák-cizinec.

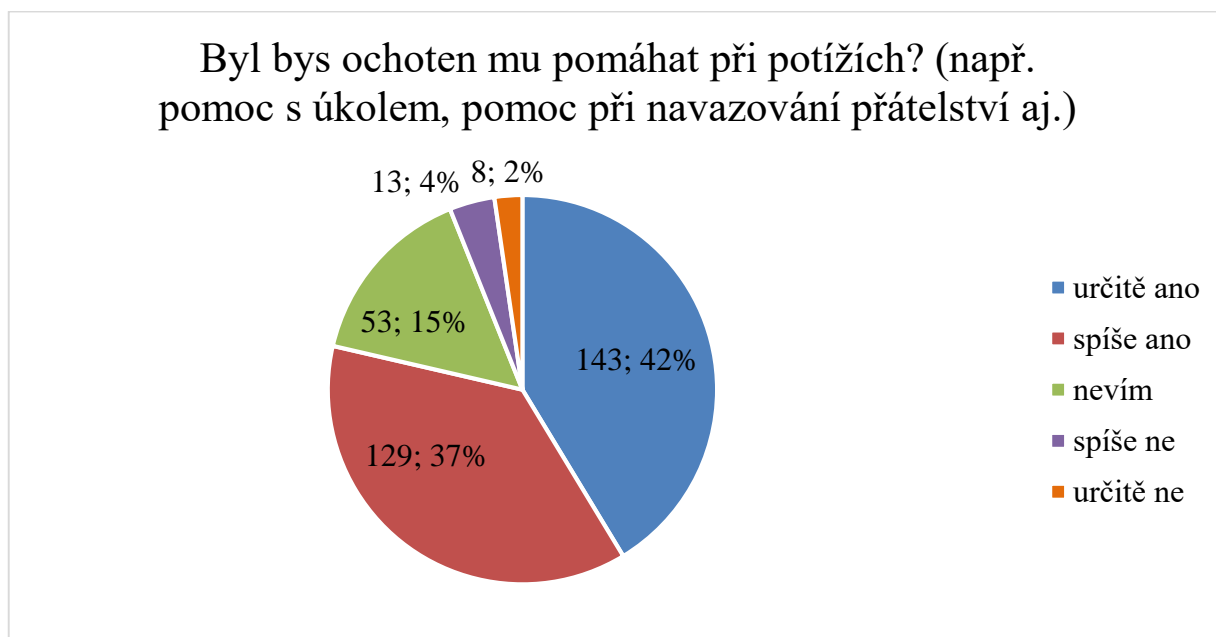
Na otázku, zda si žáci myslí, že by začlenění spolužáka-cizince proběhlo bez problému, získala nejvíce odpovědí možnost „spíše ano“ 137 (39,6%). Druhá nejpočetnější odpověď byla „spíše ne“ v zastoupení 71 (20,5%)

Graf 15 - začlenění spolužáka-cizince do kolektivu

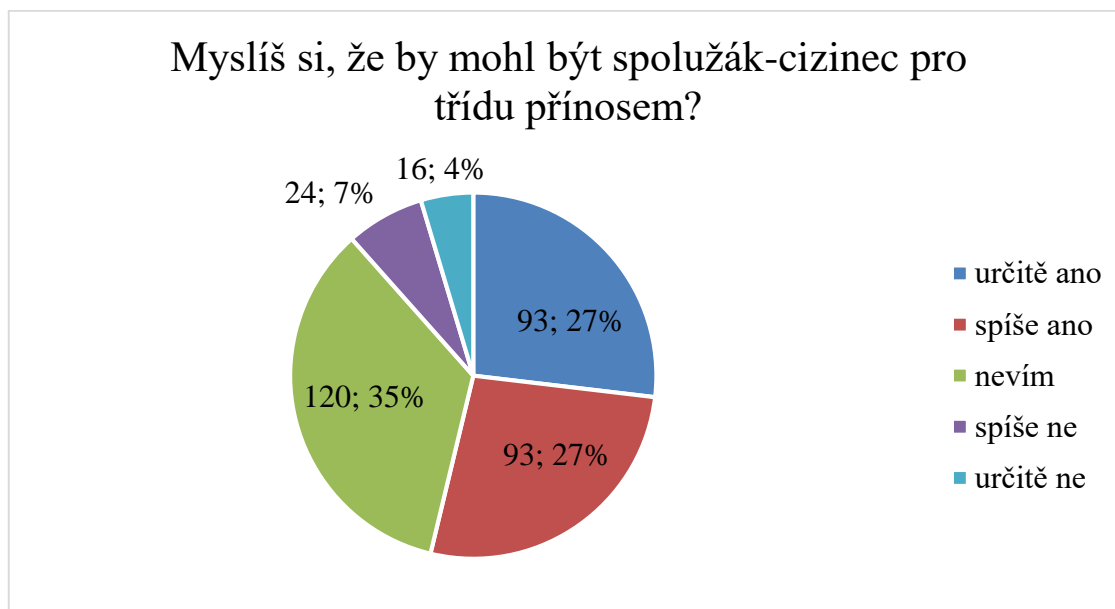
Další dotazníková položka, byla zaměřena na ochotu případné pomoci spolužáku-cizinci. Převažovaly kladné odpovědi a to v zastoupení „určitě ano“ 143 (42%), „spíše ano“ 129 (37,7%). Proto tuto skutečnost kladně hodnotíme.

Graf 16 – ochota spolužáku-cizinci pomoci

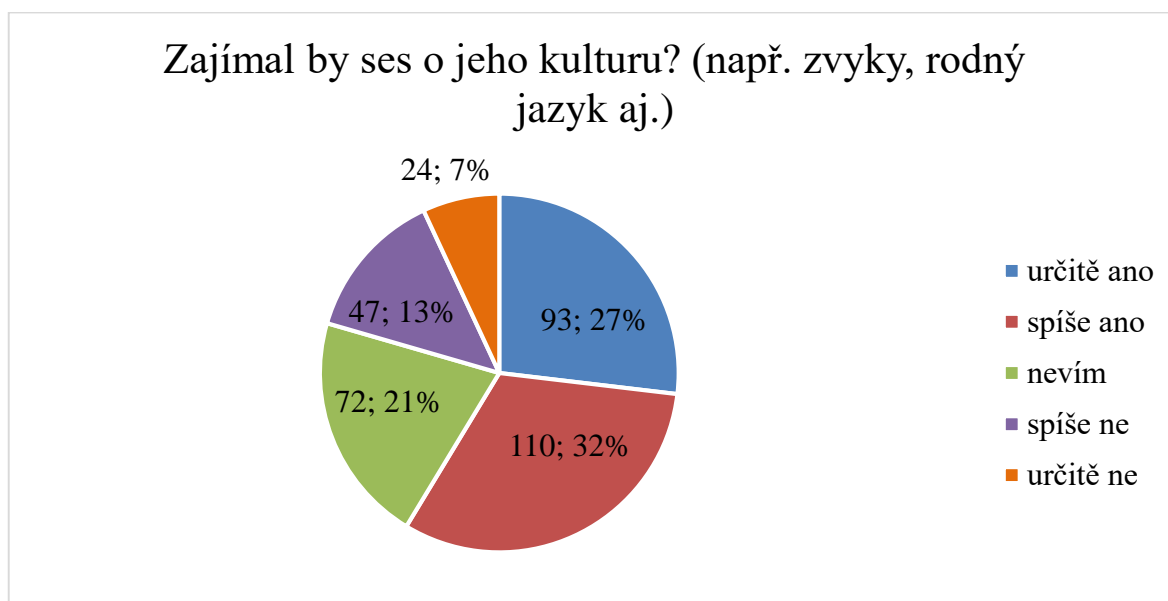
Na otázku, zda si žáci myslí, že by mohl být spolužák-cizinec pro třídu přínosem se nejvíce přikláněli k možnosti „nevím“ a to 120 (34,7%). Možnosti „určitě ano“ a „spíše ano“ byly vyrovnané a to s 93 (26,9%) četnostmi.

Graf 17 - spolužák-cizinec jako přínos pro třídu

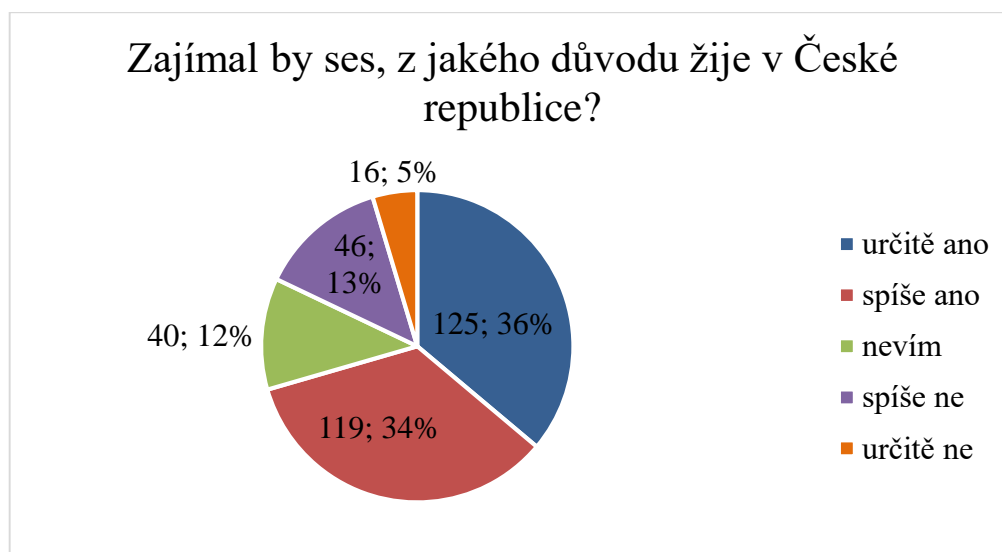
Následující otázka zjišťovala případný zájem o kulturu spolužáka-cizince. Opět se můžeme setkat s pozitivním ohlasem, protože 110 (32%) a 93 (27%) by se rádi zajímali o kulturu, jazyk a zvyklosti spolužáka-cizince. Neutrální postoj zaujímalo 72 (20,8%) žáků a 24 (6,9%) zvolilo možnost „určitě ne“.

Graf 18 - zájem o kulturu spolužáka-cizince

Následná dotazníková položka byla velmi podobná s tou předchozí. Zaměřovala se na zjištění, zda by se žáci zajímali, z jakého důvodu se přestěhoval do České republiky. Z výsledků můžeme usuzovat, že by se žáci spíše zajímali o fakt, z jakého důvodu žije v České republice nežli o jeho kulturu. Možnost „určitě ano“ a „spíše ano“ zvolilo 125 (36,1%) a 119 (34,4%) žáků. Varianty „nevím“ a „spíše ne“ zvolilo 40 (11,6%) a 46 (13,3%) žáků.

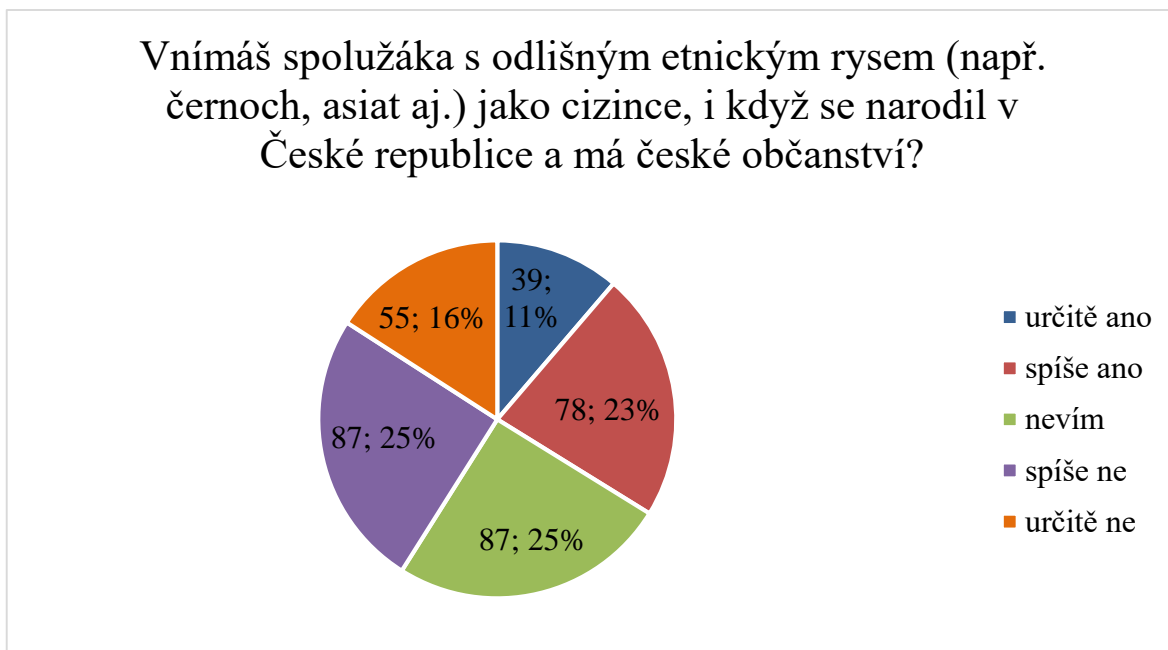
Graf 19 - zájem o důvod, proč spolužák-cizinec žije v České republice

Dotazníková položka zjišťovala, zda žáci vnímají spolužáka s odlišným etickým rysem jako cizince, i když má české občanství a tudíž je občanem České republiky.

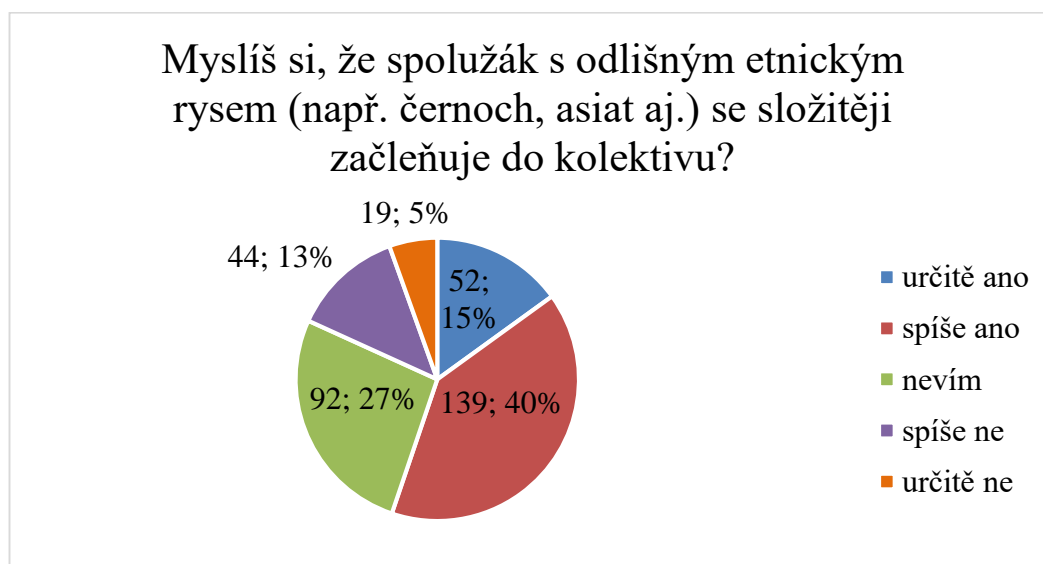
Odpovědi „spíše ano“, „nevím“ a „spíše ne“ měly podobné zastoupení a to 78 (22,5%), 87 (25,1%) a taktéž 87 (25,1%).

Graf 20 – odlišný etnický rys, jako důvod proč být vnímán jako cizinec

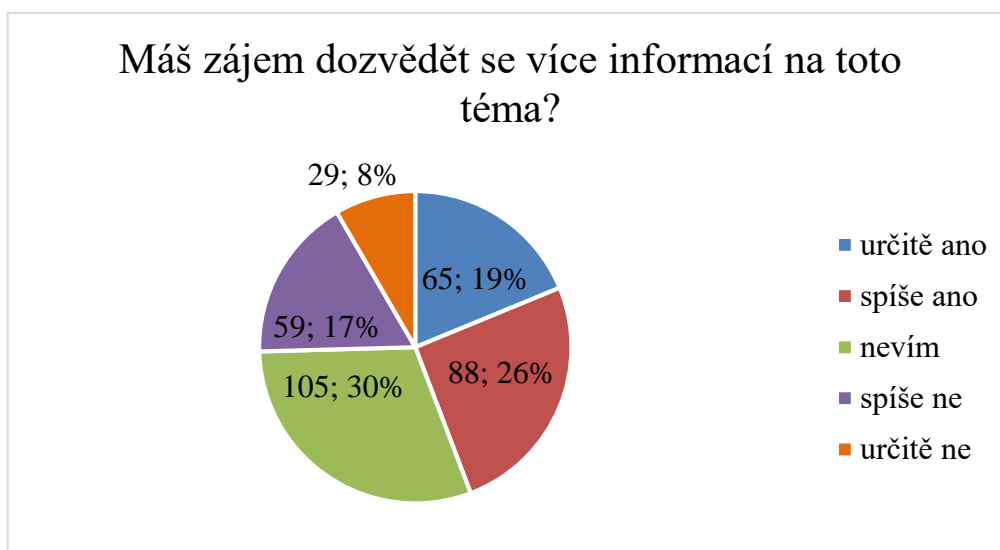
Následná dotazníková položka zjišťovala, zda odlišný etnický rys může být překážkou ke snadnému začlenění do třídního kolektivu. Ze 139 (40,2%) odpovědí „spíše ano“ můžeme usuzovat, že vzhled jedince tuto skutečnost značně ovlivňuje. Pouze 19 (5,5%) žáků se domnívá, že by etnický rys překážkou k začlenění nebyl důležitý.

Graf 21 – složitější začlenění spolužáka s odlišným etnickým rysem do kolektivu

Poslední dotazníková položka zjišťuje, zda je snaha ze strany žáků dozvědět se na toto téma více informací. Odpověď není jednoznačná a převažuje možnost „nevím“ se 105 (30,3%) četnostmi. Druhou nejpočetnější odpovědí je možnost „spíše ano“ s 88 (25,4%) četnostmi.

Graf 22 – zájem dozvědět se více informací na toto téma

Výše jsme graficky znázornili jednotlivé dotazníkové položky. Údaje jsme následně popsalí, a proto hovoříme o deskriptivní metodě. U některých dotazníkových položek nás však zajímaly souvislosti, proto se nyní zaměříme na metodu, za jejíž pomoci můžeme dotazníkové položky statisticky zpracovat. Jak jsme již zmínili, pro náš výzkum jsme si stanovili šest hypotéz. Tyto hypotézy ověříme pomocí testu nezávislosti chí-kvadrát.

Hypotéza č. 1

Záměrem bylo zjistit, jakou mají žáci představu o počtu cizinců žijících v České republice. Tomu odpovídala následující dotazníková položka:

Tipni si, kolik žije v České republice cizinců:

- 200 – 400 tisíc
- 400 – 600 tisíc
- 600 – 800 tisíc
- 800 tisíc a více

Informace získané dotazníkovým šetřením jsou zapsány v následující tabulce.

Pro výpočet jsme zvolili metodu testu dobré shody chí-kvadrát. Test dobré shody chí-kvadrát začíná formulováním nulové a alternativní hypotézy.

H₀: Mezi četnostmi odpovědí žáků na počet žijících cizinců v České republice neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A: Mezi četnostmi odpovědí žáků na počet žijících cizinců v České republice existuje statisticky významný rozdíl.

Nyní je zapotřebí vypočítat očekávanou četnost všech hodnot v tabulce. Očekávanou četnost značíme písmenem O. Následně je potřeba vypočítat testové kritérium χ^2 a to prostřednictvím následujícího vzorce:

$$\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O}$$

Tabulka 1- výpočet testového kritéria χ^2

<i>odpověď</i>	<i>Pozorovaná četnost P</i>	<i>Očekávaná četnost O</i>	<i>P - O</i>	<i>(P - O)²</i>	<i>$\frac{(P - O)^2}{O}$</i>
200 – 400 tisíc	42	86,5	-44,5	1980,2	22,9
400 – 600 tisíc	106	86,5	19,5	380,2	4,4
600 – 800 tisíc	127	86,5	40,5	1640,2	19
800 tisíc a více	71	86,5	-15,5	240,3	2,8
Σ	346	346			Σ 49,1

Abychom mohli posoudit vypočítanou hodnotu, je potřeba si určit počet stupňů volnosti. Vypočítáme jej podle následujícího vztahu, kdy nám **r** určuje počet řádků v tabulce.

$$\mathbf{r} = r - 1$$

$$\mathbf{r} = 4 - 1$$

$$\mathbf{r} = 3$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria chí-kvadrát je $\chi^2 = 49,1$. Na základě již zmíněného vzorce jsme vypočítali **r = 3** stupňů volnosti. Hladinu významnosti jsme si určili **$\alpha = 0,05$** . Ve statistických tabulkách nalezneme potřebnou kritickou hodnotu testového kritéria.

Ta činí $\chi^2_{0,05}(3) = 7,815$. (Chráška, 2007, s. 248) Zjistili jsme, že námi vypočítaná hodnota testového kritéria je **vyšší** než kritická hodnota. Proto je nutné odmítnout nulovou hypotézu a přijmout hypotézu alternativní. Mezi četnostmi odpovědí žáků na počet žijících cizinců v České republice existuje statisticky významný rozdíl.

Hypotéza č. 2

Záměrem bylo zjistit, zda si žáci myslí, že by se spolužák s odlišným etnickým rysem složitěji začlenil do kolektivu. Tomu odpovídala následující dotazníková položka:

Myslíš si, že spolužák s odlišným etnickým rysem určité spíše nevím spíše určité
(např. černoch, asiát aj.) se složitěji začleňuje do ano ano ne ne
kolektivu?

Informace získané dotazníkovým šetřením jsou zapsány v následující tabulce.

Pro výpočet jsme zvolili metodu testu dobré shody chí-kvadrát. Test dobré shody chí-kvadrát začíná formulováním nulové a alternativní hypotézy.

H₀: Mezi četnostmi odpovědí žáků na začlenění spolužáka s odlišným etnickým rysem neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A: Mezi četnostmi odpovědí žáků na začlenění spolužáka s odlišným etnickým rysem existuje statisticky významný rozdíl.

Nyní je zapotřebí vypočítat očekávanou četnost všech hodnot v tabulce. Očekávanou četnost značíme písmenem O. Následně je potřeba vypočítat testové kritérium χ^2 a to prostřednictvím následujícího vzorce:

$$\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O}$$

Tabulka 2 - výpočet testového kritéria χ^2

<i>odpověď</i>	<i>Pozorovaná četnost P</i>	<i>Očekávaná četnost O</i>	<i>P - O</i>	<i>(P - O)²</i>	<i>$\frac{(P - O)^2}{O}$</i>
určitě ano	52	69,2	-17,2	295,8	4,3
spíše ano	139	69,2	69,8	4872	70,4
nevím	92	69,2	22,8	519,8	7,5

spíše ne	44	69,2	-25,2	635	9,2
určitě ne	19	69,2	-50,2	2520	36,4
Σ	346	346			Σ 127,8

Vypočítaná hodnota testového kritéria chí-kvadrát je $\chi^2 = 127,8$. Na základě již zmíněného vzorce jsme vypočítali $r = 4$ stupňů volnosti. Hladinu významnosti jsme si určili $\alpha = 0,05$. Ve statistických tabulkách nalezneme potřebnou kritickou hodnotu testového kritéria. Ta činí $\chi^2_{0,05}(4) = 9,488$. (Chráška, 2007, s. 248) Zjistili jsme, že námi vypočítaná hodnota testového kritéria je **vyšší** než kritická hodnota. Proto je nutné odmítnout nulovou hypotézu a přijmout hypotézu alternativní. Mezi četnostmi odpovědí žáků na začlenění spolužáka s odlišným etnickým rysem existuje statisticky významný rozdíl.

Hypotéza č. 3

Záměrem bylo zjistit, zda existuje vztah mezi pohlavím žáků a ochotou pomoci spolužáku-cizinci. Tomu odpovídala následující dotazníková položka:

Byl bys ochoten mu pomáhat při potížích? (např. pomoc s úkolem, pomoc při navazování přátelství aj.)	určitě ano	spíše ano	nevím	spíše ne	určitě ne
--	------------	-----------	-------	----------	-----------

Abychom mohli rozhodnout, zda existuje vztah mezi názory dívek a mezi názory chlapců a ochotou spolužáku-cizinci pomoci, je nutno použít test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. Test nezávislosti chí-kvadrát začíná formulováním nulové a alternativní hypotézy.

H₀: Mezi pohlavím žáků a jejich ochotou pomoci spolužáku-cizinci neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A: Mezi pohlavím žáků a jejich ochotou pomoci spolužáku-cizinci existuje statisticky významný rozdíl.

Informace získané dotazníkovým šetřením jsou zapsány v následující tabulce. Čísla, která uvádíme na konci tabulky označují součty čísel, čili četnosti v řádcích a sloupcích.

Tabulka 3 - tabulka relativní četnosti

<i>pohlaví</i>	<i>určitě ano</i>	<i>spíše ano</i>	<i>nevím</i>	<i>spíše ne</i>	<i>určitě ne</i>	Σ
dívka	93	70	26	4	4	197
chlapec	50	59	27	9	4	149
Σ	143	129	53	13	8	346

Nyní je zapotřebí vypočítat očekávanou četnost všech hodnot v tabulce. Očekávanou četnost značíme písmenem O . Očekávaná četnost je četnost, která odpovídá nulové hypotéze. Výpočet probíhá následovně. Vždy musíme vynásobit okrajové četnosti v tabulce a tento součin vydělíme celkovou četností. Takto postupujeme o jednotlivých hodnot. Dále je potřeba vypočítat testové kritérium χ^2 a to prostřednictvím následujícího vzorce:

$$\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O}$$

Tabulka 4 - výpočet testového kritéria χ^2 pro kontingenční tabulku

<i>Pozorovaná četnost P</i>	<i>Očekávaná četnost O</i>	$(P - O)$	$(P - O)^2$	$\frac{(P - O)^2}{O}$
93	81,4	11,6	134,6	1,7
70	73,4	-3,4	11,6	0,2
26	30,2	-4,2	17,6	0,6
4	7,4	-3,4	11,6	1,6
4	4,6	-0,6	0,36	0,1
50	61,6	-11,6	125,4	2,2
59	55,6	3,4	11,6	0,2
27	22,8	4,2	16,8	0,7
9	5,6	3,4	11,6	2,1

4	3,4	0,6	0,4	0,1
				Σ 9,3

Vypočítaná hodnota testového kritéria chí-kvadrát je $\chi^2 = 9,3$. Tato hodnota představuje rozdíl mezi skutečností a vyslovenou nulovou hypotézou. Abych mohli posoudit vypočítanou hodnotu, je potřeba si určit počet stupňů volnosti. Vypočítáme jej podle následujícího vztahu:

$$\mathbf{x} = (r-1) \cdot (s-1)$$

kde je **r** počet řádků v kontingenční tabulce, **s** je počet sloupců. V našem případě se jedná o 2 řádky a 5 sloupců, proto bude vzorec následující:

$$\mathbf{x} = (2-1) \cdot (5-1)$$

$$\mathbf{x} = 4$$

Hladinu významnosti jsme stanovili následovně: $\alpha = 0,05$. Ve statistických tabulkách jsme našli potřebnou kritickou hodnotu testového kritéria. Ta v našem případě činí $\chi^2_{0,05}(4) = 9,488$. (Chárska, 2007, s. 248). Nyní obě hodnoty porovnáme. Zjistili jsme, že námi vypočítaná hodnota testového kritéria je **nižší**, než kritická hodnota. Proto je nutné odmítnout alternativní hypotézu a přijmout hypotézu nulovou. Mezi odpověďmi respondentů tedy statisticky neexistuje významný rozdíl. Lze tedy říci, že pohlaví respondenta nezávisí na ochotě spolužáku-cizinci pomoci.

Hypotéza č. 4

Záměrem bylo zjistit, zda existuje vztah mezi místem bydliště žáků a ochotou pomoci spolužáku-cizinci. Tomu odpovídala totožná dotazníková položka jako v hypotéze č. 3.

Abychom mohli rozhodnout, zda existuje vztah mezi místem bydliště a mezi ochotou spolužáku-cizinci pomoci, je nutno použít test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. Test nezávislosti chí-kvadrát začíná formulováním nulové a alternativní hypotézy.

H₀: Mezi místem bydliště žáků a jejich ochotou pomoci spolužáku-cizinci neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A: Mezi místem bydliště žáků a jejich ochotou pomoci spolužáku-cizinci existuje statisticky významný rozdíl.

Informace získané dotazníkovým šetřením jsou zapsány v následující tabulce. Čísla, která uvádíme na konci tabulky, označují součty čísel, čili četnosti v řádcích a sloupcích.

Tabulka 5 – tabulka relativní četnosti

<i>bydliště</i>	<i>určitě ano</i>	<i>spíše ano</i>	<i>nevím</i>	<i>spíše ne</i>	<i>určitě ne</i>	Σ
vesnice	58	52	25	6	5	146
město	43	46	13	3	1	106
velkoměsto	42	31	15	4	2	94
Σ	143	129	53	13	8	346

Postup výpočtu je stejný, jako tomu bylo v případě hypotézy č. 3. a proto nepovažujeme za nutné se nadále opakovat ve výpočtech zbývajících hypotéz. Pouze vždy zdůrazníme vzorec, podle kterého jsme postupovali.

$$\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O}$$

Tabulka 6 - výpočet testového kritéria χ^2 pro kontingenční tabulku

<i>Pozorovaná četnost P</i>	<i>Očekávaná četnost O</i>	<i>P - O</i>	<i>(P - O)²</i>	<i>$\frac{(P - O)^2}{O}$</i>
58	60,3	-2,3	5,3	0,1
52	54,4	-2,4	5,8	0,1
25	22,4	2,6	6,8	0,3
6	5,5	0,7	0,5	0,1
5	3,4	1,6	2,6	0,8
43	43,8	-0,8	0,6	0,1
46	39,5	6,5	42,3	1,2
13	16,2	-3,2	10,2	0,6

3	4	-1	1	0,3
1	2,5	-1,5	2,3	0,9
42	38,8	3,2	10,2	0,3
31	35	-4	16	0,5
15	14,4	0,6	0,46	0,1
4	3,5	0,5	0,3	0,1
2	2,2	-0,2	0,1	0,1
				Σ 5,6

Vypočítaná hodnota testového kritéria chí-kvadrát je $\chi^2 = 5,6$. Abychom mohli posoudit vypočítanou hodnotu, je potřeba si určit počet stupňů volnosti. Na základě již zmíněného vzorce jsme vypočítali $\nu = 8$ stupňů volnosti. Pro hladinu významnosti, kterou jsme si určili $\alpha = 0,05$ nalezneme ve statistických tabulkách potřebnou kritickou hodnotu testového kritéria. Ta činí $\chi^2_{0,05}(8) = 15,507$. (Chráška, 2007, s. 248). Zjistili jsme, že námi vypočítaná hodnota testového kritéria je nižší, než kritická hodnota. Proto je nutné odmítnout alternativní hypotézu a přijmout hypotézu nulovou. Mezi odpověďmi respondentů tedy statisticky neexistuje významný rozdíl. Lze tedy říci, že místo bydliště respondenta neurčuje míru ochoty spolužáku-cizinci pomoci.

Hypotéza č. 5

Záměrem bylo zjistit, zda existuje vztah mezi třídou žáků a případného zájmu se dozvědět více informací na toto téma. Tomu odpovídala následující dotazníková položka:

Máš zájem dozvědět se více informací na toto téma?	určitě ano	spíše ano	nevím	spíše ne	určitě ne
--	------------	-----------	-------	----------	-----------

Informace získané dotazníkovým šetřením jsou zapsány v následující tabulce. Čísla, která uvádíme na konci tabulky označují součty čísel, čili četnosti v řádcích a sloupcích.

Tabulka 7 - tabulka relativní četnosti

<i>třída</i>	<i>určitě ano</i>	<i>spíše ano</i>	<i>nevím</i>	<i>spíše ne</i>	<i>určitě ne</i>	Σ
6. třída	16	23	24	8	4	75
7. třída	9	15	29	21	8	82
8. třída	22	27	37	20	13	119
9. třída	18	23	15	10	4	70
Σ	65	88	105	59	29	346

$$\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O}$$

Tabulka 8 - výpočet testového kritéria χ^2 pro kontingenční tabulku

<i>Pozorovaná četnost P</i>	<i>Očekávaná četnost O</i>	<i>P - O</i>	<i>(P - O)²</i>	$\frac{(P - O)^2}{O}$
16	14,1	1,9	3,6	0,3
23	19,1	3,9	15,2	0,8
24	22,7	1,3	1,7	0,1
8	12,8	-4,8	23	1,8
4	6,3	-2,3	5,3	0,8
9	15,4	-6,4	41	2,7
15	20,9	-5,9	34,8	1,7
29	24,9	4,1	16,8	0,7
21	14	7	49	3,5
8	6,9	1,1	1,2	0,2
22	22,4	-0,4	0,16	0

27	30,3	-3,3	10,9	0,4
37	36,1	0,9	0,8	0,1
20	20,3	-0,3	0,1	0
13	10	3	9	0,9
18	13,2	4,8	23	1,7
23	17,9	5,1	26	1,5
15	21,2	-6,2	38,4	1,9
10	12	-2	4	0,3
4	5,9	-1,9	3,6	0,6
				Σ 20

Vypočítaná hodnota testového kritéria chí-kvadrát je $\chi^2 = 20$. Abychom mohli posoudit vypočítanou hodnotu, je potřeba si určit počet stupňů volnosti. Na základě již zmíněného vzorce jsme vypočítali $\nu = 12$ stupňů volnosti. Pro hladinu významnosti, kterou jsme si určili $\alpha = 0,05$ nalezneme ve statistických tabulkách potřebnou kritickou hodnotu testového kritéria. Ta činí $\chi^2_{0,05}(12) = 21,026$. (Chrásková, 2007, s. 248). Zjistili jsme, že námi vypočítaná hodnota testového kritéria je **nižší** než kritická hodnota. Proto je nutné odmítnout alternativní hypotézu a přijmout hypotézu nulovou. Mezi odpověďmi respondentů tedy statisticky neexistuje významný rozdíl. Z toho můžeme usoudit, že ročník studia respondenta neurčuje případný zájem dozvědět se více informací na toto téma.

Hypotéza č. 6

Záměrem bylo zjistit, zda existuje vztah mezi místem bydliště žáků a jejich názorem na přizpůsobivost života cizinců v České republice. Tomu odpovídala následující dotazníková položka:

Cizinci by v České republice měli:

- zcela se přizpůsobit našim zvyklostem
- částečně se přizpůsobit našim zvyklostem
- mít možnost žít zcela podle svých životních zvyklostí
- je mi to jedno

Informace získané dotazníkovým šetřením jsou zapsány v následující tabulce. Čísla, která uvádíme na konci tabulky označují součty čísel, čili četnosti v řádcích a sloupcích.

Tabulka 9 - tabulka relativní četnosti

<i>bydliště</i>	<i>zcela se přizpůsobit</i>	<i>částečně se přizpůsobit</i>	<i>žít zcela podle svých zvyklostí</i>	<i>je mi to jedno</i>	Σ
vesnice	47	61	15	23	146
město	35	56	12	3	106
velkoměsto	16	34	24	20	94
Σ	98	151	51	46	346

$$\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O}$$

Tabulka 10 - výpočet testového kritéria χ^2 pro kontingenční tabulku

<i>Pozorovaná četnost P</i>	<i>Očekávaná četnost O</i>	<i>P - O</i>	<i>(P - O)²</i>	<i>$\frac{(P - O)^2}{O}$</i>
47	41,4	5,6	31,4	0,8
61	63,7	-2,7	7,3	0,1
15	21,5	-6,5	42,3	2
23	19,4	3,6	13	0,7
35	30	5	25	0,8
56	46,3	9,7	94,1	2
12	15,6	-3,6	13	0,8
3	14,1	-11,1	123,2	8,7
16	26,6	-10,6	112,4	4,2
34	41	-7	49	1,2
24	13,6	10,4	108,2	8
20	12,5	7,5	56,3	4,5
				Σ 33,8

Vypočítaná hodnota testového kritéria chí-kvadrát je $\chi^2 = 33,8$. Abychom mohli posoudit vypočítanou hodnotu, je potřeba si určit počet stupňů volnosti. Na základě již zmíněného vzorce jsme vypočítali $\nu = 6$ stupňů volnosti. Pro hladinu významnosti, kterou jsme si určili $\alpha = 0,05$ nalezneme ve statistických tabulkách potřebnou kritickou hodnotu testového kritéria. Ta činí $\chi^2_{0,05}(6) = 12,592$ (Chráška, 2007, s. 248). Zjistili jsme, že námi vypočítaná hodnota testového kritéria je **vyšší** než kritická hodnota. Proto je nutné odmítnout nulovou hypotézu a přijmout hypotézu alternativní. Mezi odpověďmi respondentů tedy statisticky existuje významný rozdíl. Z toho můžeme usuzovat, že místo bydliště žáků ovlivňuje jejich názor na přizpůsobivost života cizinců v České republice.

7 INTERPRETACE DAT

V následující kapitole se zaměříme na komplexní shrnutí výsledků praktické části, které jsme získali za pomoci dotazníkového šetření a jeho následným zpracováním.

Cílem našeho kvantitativního šetření bylo získat objektivní informace, z tohoto důvodu jsme použili metodu anonymního dotazníku.

V rámci prvního okruhu dotazníkových položek jsme se zaměřili na národnostní skupiny žijící na území České republiky. Tyto národnosti jsme seřadili do tabulky podle abecedy, aby respondenti neměli pocit, že jsou skupiny seřazeny dle významnosti. Na námi určenou dílčí výzkumnou otázku jsme dostali následující odpověď: pozitivně žáci vnímají nejvíce Slováky a Němce.

Druhý dílčí výzkumný cíl se zaměřoval na zjištění, které národnostní skupiny žáci vnímají negativně. Zde byl výsledek jednoznačný – Romové získali 167 odpovědí „velmi nesympatičtí“ a 93 odpovědí „spíše nesympatičtí“. U žádné jiné národnostní skupiny nebyl tak razantně vyjádřený názor. Co se týká romské národnosti, tak náš výzkum potvrdil výsledky výzkumu společnosti SCIO, kde se prokázalo, že by se někteří žáci s Romem nikdy nekamarádili a dokonce by podpořili pochod proti Romům.

Třetí dílčí výzkumný cíl se zaměřoval na zjištění, na základě jakého důvodu žáci odpovídali na škále posuzující sympatie či antipatie. S nejvyšším počtem odpovědí se ukázal důvod „na základě osobní zkušenosti“, jako druhý důvod se uváděla „zkušenost z blízkého okolí“.

Čtvrtý výzkumný cíl se zaměřoval na postoj žáků k přizpůsobivosti začlenění cizince v České republice. Na rozdíl od veřejného průzkumu, kde odpovídali převážně dospělí jedinci, byl výsledek odlišný. Dospělí volili variantu co největšího přizpůsobení našim zvyklostem, zatímco žáci 2. stupně základní školy volili spíše variantu částečného přizpůsobení.

Dále jsme se zaměřili na otázku, v jakých oblastech podle žáků cizinci ovlivňují naše soužití. Tato otázka byla výzkumným cílem č. 5. Z výsledků vyplynul názor, že je nejvíce ovlivňována oblast kultury a bezpečnosti. V oblasti kultury převažoval názor „spíše souhlasím“. U názoru na bezpečnost jsou výsledky šetření nejednoznačné. Podobné hodnoty se vyskytují u možností „spíše souhlasím“, „nevím“ a „spíše nesouhlasím“.

Předposledním cílem práce bylo zjistit, do jaké míry by se měli cizinci přizpůsobit zdejším zvyklostem. Zde jsme určili hypotézu, z níž vyplývá, že místo bydliště žáků ovlivňuje jejich názor na přizpůsobivost života cizinců v České republice.

Poslední cílem práce bylo zjistit, do jaké míry by byl případný vztah ke spolužáku – cizinci, jak velký zájem by byl o jeho kulturu a zvyky a jak velká by byla případná ochota pomoci v nesnázích. Na základě stanovených hypotéz jsme určili, že není rozdíl mezi pohlavím ani místem bydliště respondentů.

8 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Naše doporučení se zaměří na podporu dlouhodobějších projektů v rámci multikulturní výchovy ve školách. Nejdříve si sami žáci odhlasují případná témata, o kterých by měli zájem dozvědět se více informací. V první fázi by se žáci v rámci besedy dozvěděli základní informace daného problému, aby lépe pochopili souvislosti. Dále by následoval workshop neboli tzv. pracovní dílna, kde by se žáci zapojili do aktivit. Je potřeba např. porozumět příběhům, konkrétním situacím a rozdílnostem a navrhnout případná řešení.

Velmi důležitým faktorem je podpora spolupráce mezi spolužáky i pedagogy. Tato metoda je vhodná pro žáky, ale pro pedagogy je velmi časově náročná na přípravu. Důležitá je rovněž zpětná vazba jak pro žáky, tak i pro pedagogy. Besedy by se měly přizpůsobovat aktuálnímu dění jak v České republice, tak i všude ve světě.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce byla zaměřena na pohled žáků 2. stupně základní školy na multikulturní společnost České republiky. Nejdříve jsme se věnovali tématu multikulturalismu, dále jsme se zaměřili na multikulturní společnost v České republice. Následně jsme popsali žákovskou diverzitu ve školním prostředí, konkrétně jsme se zaměřili na žáka-cizince. Poslední kapitolou teoretické části byla multikulturní výchova.

Praktická část byla zvolena jako kvantitativní za pomoci dotazníkového šetření. Pro náš výzkum jsme získali celkem 346 respondentů z celé České republiky. Data jsme vyhodnocovali za pomoci testu chí-kvadrát. Stanovili jsme si šest hypotéz, které jsme následně potvrdili nebo vyvrátili.

Výsledek hypotézy 1: Proto je nutné odmítnout nulovou hypotézu a přijmout hypotézu alternativní. Mezi četnostmi odpovědí žáků na počet žijících cizinců v České republice existuje statisticky významný rozdíl.

Výsledek hypotézy 2: Proto je nutné odmítnout nulovou hypotézu a přijmout hypotézu alternativní. Mezi četnostmi odpovědí žáků na začlenění spolužáka s odlišným etnickým rysem existuje statisticky významný rozdíl.

Výsledek hypotézy 3: Proto je nutné odmítnout alternativní hypotézu a přijmout hypotézu nulovou. Mezi odpověďmi respondentů statisticky neexistuje významný rozdíl. Lze tedy říci, že pohlaví respondenta nezávisí na ochotě spolužáku-cizinci pomoci.

Výsledek hypotézy 4: Proto je nutné odmítnout alternativní hypotézu a přijmout hypotézu nulovou. Mezi odpověďmi respondentů statisticky neexistuje významný rozdíl. Lze tedy říci, že místo bydliště respondenta neurčuje míru ochoty spolužáku-cizinci pomoci.

Výsledek hypotézy 5: Proto je nutné odmítnout alternativní hypotézu a přijmout hypotézu nulovou. Mezi odpověďmi respondentů statisticky neexistuje významný rozdíl. Z toho můžeme usoudit, že ročník studia respondenta neurčuje případný zájem dozvědět se více informací na toto téma.

Výsledek hypotézy 6: Proto je nutné odmítnout nulovou hypotézu a přijmout hypotézu alternativní. Mezi odpověďmi respondentů statisticky existuje významný rozdíl. Z toho můžeme usuzovat, že místo bydliště žáků ovlivňuje jejich názor na přizpůsobivost života cizinců v České republice.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ, 2003. *Pedagogický slovník*. Vyd. 4. Praha: Portál. ISBN 80-7178-772-8.

ŠVINGALOVÁ, Dana. *Úvod do multikulturní výchovy*. Vyd. 1. Liberec: Liberecké romské sdružení, 2007, 112 s. ISBN 978-809-0395-305.

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 215 s. ISBN 978-807-3673-833.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, 287 s. ISBN 80-717-8549-0.

HAYES, Nicky. *Základy sociální psychologie*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-763-9.

ERIKSEN, Thomas Hylland. *Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2007. ISBN 978-80-7254-925-2.

HLADÍK, Jakub. *Multikulturní výchova: (socializace a integrace menšin)*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2006. ISBN 80-7318-424-9.

PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele. 2., aktualiz. a rozš. vyd.* Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-502-2.

ŠÍŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 188 s. ISBN 8071786489.

VALIŠOVÁ, Alena, Hana KASÍKOVÁ a Miroslav BUREŠ, 2011. *Pedagogika pro učitele. 2., rozš. a aktualiz. vyd.* Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3357-9.

VEČEŘA, Miloš a Martina URBANOVÁ. *Sociologie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 80-86898-72-5.

GABAL, Ivan. *Etnické menšiny ve střední Evropě: konflikt nebo integrace*. Vyd. 1. Praha: G plus G, 1999. ISBN 80-86103-23-4.

BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ (eds.). *Etnické komunity: v kulturní a sociální různosti*. Vyd. 1. Praha: FHS UK, 2010. Agora (Univerzita Karlova). ISBN 978-80-87398-08-1.

HOFSTEDE, Geert a Gert Jan HOFSTEDE. *Kultury a organizace: software lidské mysli : spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-86131-70-2.

ŠVARCOVÁ, Eva. *Slovníček pojmů k multikulturní výchově*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. ISBN 978-80-7041-251-0.

CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.

BARTOŇOVÁ, Miroslava. *Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v České republice*. Vyd. 1. Brno: MSD, 2005, 420 s. ISBN 8086633373.

Bílá kniha. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice*. 2001. Praha: MŠMT.

MŠMT, 2013. *Upravený rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. In: www.msmt.cz [online]. © 2013 – 2016 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdela-vaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>

Zákon č. 326/1999 Sb. O pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů [online]. [cit. 2016-04-10] Dostupné z: http://www.mzv.cz/moscow/cz/viza_a_konzularni_informace/volby_2010/predpisy/zakon_c_326_1999_sb_o_pobytu_cizincu_na.html

MŠMT, 2013. *Upravený rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. In: www.msmt.cz [online]. © 2013 – 2016 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdela-vaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>

ČADOVÁ, Naděžda, 2015. Postoje České veřejnosti k cizincům – únor 2015. *Sociologický ústav AV ČR* [online]. [cit. 2016-04-9]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7350/f3/ov150303b.pdf

ČERVENKA, Jan, 2016. Vztah české veřejnosti k národnostním skupinám žijícím v ČR – březen 2016. *Sociologický ústav, AV, ČR* [online]. [cit. 2016-04-7]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7547/f3/ov160420.pdf

KUPCOVÁ, Adéla a Štěpán PUDLÁK, Zpráva z průzkumu Multipolis, *SCIO. s.r.o.* [online]. [cit. 2016-04-7]. Dostupné z: https://www.scio.cz/download/analyzy/Zprava_z_pruzkumu_Multipolis_13-07.pdf

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

atd.	a tak dále
č.	číslo
např.	například
PhDr.	doktor filozofie
Prof.	profesor
tzv.	takzvaný
EU	Evropská unie
RVP	Rámcový vzdělávací program
aj.	a jiné
ČSÚ	Český statistický úřad

SEZNAM PŘÍLOH

Milí žáci,

jsem studentkou 3. ročníku Fakulty humanitních studií, oboru sociální pedagogika, Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Tímto bych Vás chtěla požádat o vyplnění dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce. Cílem této práce je zjistit **názor žáků 2. stupně základní školy na multikulturní společnost v České republice**. Dotazník je zcela **anonymní** a výsledky budou sloužit pouze pro účely mého výzkumu. Vyberte vždy **pouze jednu odpověď**. Odpovědi nejsou rozděleny na správné či špatné. Budou založeny pouze na Vašem osobním názoru. Děkuji Vám za Vaši pomoc a Váš čas.

Pohlaví: dívka chlapec

Třída: 6. třída 7. třída 8. třída 9. třída

Bydliště: vesnice město velkoměsto (např. Praha, Brno)

1. Jak vnímáš národnostní skupiny žijící na území České republiky?

Arabové	velmi sympatičtí	spíše sympatičtí	neutrální	spíše nesympatičtí	velmi nesympatičtí
Němci	velmi sympatičtí	spíše sympatičtí	neutrální	spíše nesympatičtí	velmi nesympatičtí
Poláci	velmi sympatičtí	spíše sympatičtí	neutrální	spíše nesympatičtí	velmi nesympatičtí
Romové	velmi sympatičtí	spíše sympatičtí	neutrální	spíše nesympatičtí	velmi nesympatičtí
Rusové	velmi sympatičtí	spíše sympatičtí	neutrální	spíše nesympatičtí	velmi nesympatičtí
Slováci	velmi sympatičtí	spíše sympatičtí	neutrální	spíše nesympatičtí	velmi nesympatičtí
Ukrajinci	velmi sympatičtí	spíše sympatičtí	neutrální	spíše nesympatičtí	velmi nesympatičtí
Vietnamci	velmi sympatičtí	spíše sympatičtí	neutrální	spíše nesympatičtí	velmi nesympatičtí

2. Na základě čeho jsi odpovídal/a na předchozí otázku?

- osobní zkušenost
- zkušenost z blízkého okolí
- prostřednictvím informací z internetu, televize, tisku aj.
- jiné

3. Jak hodnotíš soužití cizinců s většinou společnosti:

v České republice	zcela bezproblémové	spíše bezproblémové	nevím	spíše problémové	velmi problémové
ve Tvém bydlišti	zcela bezproblémové	spíše bezproblémové	nevím	spíše problémové	velmi problémové

→ OTOČ ☺

4. Na kolik souhlasíš nebo nesouhlasíš s následujícími výroky:

Cizinci ovlivňují českou kulturu.	naprosto souhlasím	spíše souhlasím	nevím	spíše nesouhlasím	naprosto nesouhlasím
Cizinci ohrožují bezpečnost občanů České republiky.	naprosto souhlasím	spíše souhlasím	nevím	spíše nesouhlasím	naprosto nesouhlasím
Česká společnost je k cizincům tolerantní.	naprosto souhlasím	spíše souhlasím	nevím	spíše nesouhlasím	naprosto nesouhlasím
V současné době je v České republice příliš mnoho cizinců.	naprosto souhlasím	spíše souhlasím	nevím	spíše nesouhlasím	naprosto nesouhlasím
Cizinci jsou přizpůsobiví české společnosti.	naprosto souhlasím	spíše souhlasím	nevím	spíše nesouhlasím	naprosto nesouhlasím
Cizinci jsou negativně medializováni (např. prostřednictvím televize, internetu, tisku aj.)	naprosto souhlasím	spíše souhlasím	nevím	spíše nesouhlasím	naprosto nesouhlasím

5. Cizinci by v České republice měli:

- zcela se přizpůsobit našim zvyklostem
- částečně se přizpůsobit našim zvyklostem
- mít možnost žít zcela podle svých životních zvyklostí
- je mi to jedno

6. Tipni si, kolik žije v České republice cizinců:

- 200 – 400 tisíc
- 400 – 600 tisíc
- 600 – 800 tisíc
- 800 tisíc a více

7. V případě, že by tvůj spolužák byl cizinec:

Myslíš si, že by jeho začlenění do kolektivu proběhlo bez problému?	určitě ano	spíše ano	nevím	spíše ne	určitě ne
Byl bys ochoten mu pomáhat při potížích? (např. pomoc s úkolem, pomoc při navazování přátelství aj.)	určitě ano	spíše ano	nevím	spíše ne	určitě ne
Myslíš si, že by mohl být spolužák cizinec pro třídu přínosem?	určitě ano	spíše ano	nevím	spíše ne	určitě ne
Zajímal by ses o jeho kulturu? (např. zvyky, rodný jazyk aj.)	určitě ano	spíše ano	nevím	spíše ne	určitě ne
Zajímal by ses, z jakého důvodu žije v České republice?	určitě ano	spíše ano	nevím	spíše ne	určitě ne
Vnímáš spolužáka s odlišným etnickým rysem (např. černoch, asiát aj.) jako cizince, i když se narodil v České republice a má české občanství?	určitě ano	spíše ano	nevím	spíše ne	určitě ne
Myslíš si, že spolužák s odlišným etnickým rysem (např. černoch, asiát aj.) se složitěji začleňuje do kolektivu?	určitě ano	spíše ano	nevím	spíše ne	určitě ne
Máš zájem dozvědět se více informací na toto téma?	určitě ano	spíše ano	nevím	spíše ne	určitě ne